

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

**Školní vzdělávací program - klíč k nově
vznikající Montessori školce v Prachaticích**

České Budějovice 2017

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Hana Švejdová

Vypracovala:

Petra Prixová

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své práce, a to v nezkrácené podobě fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích, 20. 3. 2017

.....
Petra Prixová

Poděkování

Ráda bych poděkovala Mgr. Haně Švejdové za odborné vedení bakalářské práce. Dále bych ráda jmenovitě poděkovala paní Mgr. Kamile Randákové za její cenné rady a připomínky k praktické části práce. Za poskytnuté materiály k Montessori pedagogice děkuji společnosti Montessori ČR, z.s.

Poděkování patří v neposlední řadě také mé rodině a přátelům, kteří mě při psaní práce podporovali.

ABSTRAKT

Cílem předkládané bakalářské práce je vytvoření kurikulárního dokumentu školního vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání v konkrétní nově vznikající mateřské školce v Prachaticích se zaměřením na Montessori pedagogiku. V teoretické části je vymezena základní charakteristika Montessori pedagogiky, představení okresu Prachatice a souvislosti předškolního vzdělávání s ohledem na Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. V praktické části již autorka navrhuje konkrétní znění školního vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání v Mateřské škole Montessori.

Klíčová slova: Montessori pedagogika, rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, školní vzdělávací program, mateřská škola

ABSTRACT

The aim of this thesis is to create a document curricular educational programs for preschool education in the particular emerging kindergarten in Prachatice focusing on Montessori pedagogy. There is defined the basic characteristics of Montessori pedagogy, the performance of Prachatice district and the context of preschool education with regard to the general educational program for preschool education In the theoretical part. The author proposes a specific wording school educational program for preschool education in the Montessori kindergarten in the practical part.

Keywords: Montessori education, general educational program, school educational program, kindergarten

OBSAH

ÚVOD	6
I. TEORETICKÁ ČÁST.....	7
1 Montessori pedagogika	8
1.1 Principy Montessori pedagogiky	9
1.1.1 Princip věkové heterogenity	10
1.1.2 Princip sociální výchovy	10
1.1.3 Princip pohybu	10
1.1.4 Princip svobody a samostatnosti	11
1.1.5 Princip ticha a klidu.....	12
1.1.6 Princip vedení.....	13
1.1.7 Práce s chybou.....	14
1.1.8 Princip normalizace.....	15
1.1.9 Princip připraveného prostředí	15
1.2 Vzdělávací oblasti.....	17
1.2.1 Praktický život.....	17
1.2.2 Smyslová výchova.....	18
1.2.3 Jazyková výchova a matematika	18
1.2.4 Kosmická výchova	19
2 Montessori pedagogika v okrese Prachatice	20
2.1 Okres Prachatice	20
2.2 Vývoj Montessori pedagogiky v okrese Prachatice	20
3 Vzdělávání předškolních dětí	24
4 Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání	26
4.1 Školní vzdělávací program	29
II. PROJEKTOVÁ ČÁST	31
ZÁVĚR.....	61
LITERATURA	62

ÚVOD

Již několik let je snahou zastánců Montessori pedagogiky v okrese Prachatice otevřít mateřskou školu, která bude ve vzdělávání dětí využívat principy této pedagogiky. Bohužel se však stoupenci nesečkali s pochopením ze strany města a již několik záměrů o zřízení Montessori školky bylo zamítnuto. Zájem rodičů o mateřskou školu s tímto zaměřením je v Prachaticích ovšem veliký, a proto naše úsilí o zřízení mateřské školy přetrvává. Prozatím v Prachaticích funguje Montessori školička jako zájmový útvar Základní školy Národní.

Cílem předkládané bakalářské práce je tak vytvoření kurikulárního dokumentu školního vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání v konkrétní nově vznikající mateřské školce v Prachaticích se zaměřením na montessori pedagogiku. Tento vzniklý školní vzdělávací program bude využit při zapsání mateřské školy do rejstříku škol po splnění podmínek stanovené Školským zákonem.

Samotné projektové části předchází část teoretická, která vychází z charakteristiky současného pojetí vzdělávání předškolních dětí v České republice v souladu s RVP PV a charakteristikami Montessori pedagogiky. Ta je čtenáři přibližována skrze její principy a vzdělávací oblasti. V teoretické části jsou dále analyzovány podmínky pro předškolní vzdělávání dětí v souladu s RVP PV a zvláštnosti předškolního dítěte. Volně pak přecházím k projektové části, kterou tvoří samotný školní vzdělávací program doplněný o grafickou stránku.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 Montessori pedagogika

Montessori pedagogika je v České republice zařazována mezi alternativní styly výuky, stejně jako např. Walfdorská, Daltonská, Jenská apod. Všechny tyto pedagogiky mají své specifické znaky, které se odlišují od standardního školství vzdělávací soustavy České republiky. Někdy jsou tyto školy nazývány také jako reformní. Alternativní pedagogiku lze vymezit jako humánní přístup k dítěti, který je postaven na partnerském vztahu mezi učitelem a dítětem. Ve své podstatě sleduje individualitu dítěte, jeho potřeby, pocity, ale i způsob myšlení. Ustupuje se od rigidního pojetí výuky a vrací se spíše ke škole hrou skrze zážitky, činnosti a praktické konání. Opomenuta není ani úzká spolupráce s rodiči dětí (Průcha, 1996). Rýdl (1994, s. 24-25) však upozorňuje na fakt, že pokud byly „*všeobecné principy waldorfských, montessoriovských a jenských škol úspěšně vyzkoušeny již před půl stoletím, nutně se nabízí otázka, proč školy, které v současnosti nabízejí stejné ideje a rozvíjejí je v praxi, jsou stále označovány pouze za „alternativu“*“. To potvrzuje i skutečnost, kdy i alternativní školy musí a naplňují stejně jako klasické školy Rámcový vzdělávací program (Randáková, 2012).

Tomuto pojetí alternativních škol odpovídá i Montessori pedagogika, která své jméno nese po italské lékařce Marii Montessori. Ta svým zájmem o děti a jejich pozorováním prohlubovala své poznatky, na jejichž základě byl vytvořen didaktický materiál vhodný pro vývojové potřeby dítěte. Montessori pedagogika však není založena pouze na didaktické výuce, ale především na lásce a respektu k dítěti, které Maria Montessori považuje za základ (Kramer, 1995). Tato výuková metoda byla z počátku vyvinuta pro tzv. děti s problémy učení (např. mentální retardace, sociální zanedbání), postupně však své metody využívala i pro zdravé děti předškolního věku. Dnes má Montessori pedagogika mnohem širší působnost. Využívá se pro práci s dětmi po celém světě, v mateřských školách (první dům dětí Casa dei bambini otevřen již v roce 1907), (Heiland, 1991), ale i školách základních, popřípadě středních. Trendem je aplikace Montessori pedagogiky také při práci se seniory, především s kognitivními poruchami (Rýdl, 2007).

Cílem Montessori pedagogiky je, aby děti poznaly svět a našly odpovědi na otázky v něm. Připravené prostředí přizpůsobené potřebám dětí dává základ sociální zkušenosti a prostoru, kde děti hledají skutečnost. To celé probíhá zábavnou formou, přesto však vzdělávacím a bezpečným způsobem (Šance, 2013a). Maria Montessori tvrdí, že každé dítě si dokáže říci,

co potřebuje, ale také tyto potřeby uspokojovat vlastním přičiněním. Jsou proto podporovány silné stránky dítěte, kdy se naučí samostatnosti a rozvíjí tak svou osobnost (schopnosti, talent), (Montessori, 2001).

Než bude o Montessori pedagogice pojímáno v konkrétnějším smyslu, ráda bych ještě uvedla základní myšlenky, které se v celém Montessori přístupu prolínají.

(1) Dítě se dle svého tempa učí o věcech od jejich základů až po konkrétní poznatky. Tím se zvyšuje i obtížnost probíraného, kterou si dítě koordinuje samo.

(2) Dítě tak není stavěno před kontrolu učitele, naopak své výkony hodnotí samo. Stejně jako se sám snaží získávat odpovědi na své otázky samo, popřípadě za podpory učitele.

(3) Režim dne v Montessori pedagogice existuje, dítě se tak může cítit v bezpečí, ale zároveň si průběh dne a učení volí dítě samo a tím se v důsledku rozvíjí v oblastech, které jsou dítěti blízké. Tento vývoj podporuje i učitel, jenž sleduje charakter jednotlivých dětí a v případě zájmu dítěte je s ním připraven spolupracovat.

(4) Dítě v Montessori pedagogice však není vázáno pouze na didaktické pomůcky uvnitř třídy. Je kladen důraz i na svět venku, kdy děti se svým učitelem tráví čas v přírodě, navštěvují muzea, pracovní budovy apod. a tím interaktivně, formou zážitku, získávají vědomosti o dané skutečnosti.

(5) Všechny výše jmenované myšlenky se odvíjí od tzv. senzitivních období dítěte, které jsou pro dítě důležitým milníkem v jejich vývoji. I pod jejich vlivem si dítě vybírá činnosti, které mu jsou blízké. Je potřeba tato období plně respektovat a v případě potřeby pomoci k jejich naplnění (Rýdl, 2007).

1.1 Principy Montessori pedagogiky

Dosud bylo o Montessori pedagogice pojímáno v širších souvislostech. V rámci této kapitoly bude pozornost věnována konkrétním principům Montessori pedagogiky, na jejichž základě stojí. Počet principů se dle různých literatur liší. Důvodem je rozdělení jednoho principu na menší části nebo naopak tvoření větších celků z důvodu, že jednotlivé principy nelze od sebe významově oddělovat. Principy jsou v této kapitole pojímány jako konkrétní způsob práce s dítětem.

1.1.1 Princip věkové heterogenity

Na heterogenitu v Montessori pedagogice lze pohlížet z vícera pohledů. Jedním z nich je přímo věk dítěte, kdy Maria Montessori nedoporučuje tvorbu tříd dětí s jednotným věkem. Podle ní to přináší spíše komplikace v tom, že je těžké uspokojit potřeby všech dětí najednou, které jsou stejné nebo velmi obdobné. Na základě svých pozorování se jí naopak osvědčilo seskupovat děti po tzv. trojročí (0-3, 3-6, 6-9 atd.). Velmi důležitá je i rozmanitost povah dětí. Je zapotřebí si uvědomit, že především v předškolních letech se dítě učí navazovat sociální kontakty. Pokud tak má v tomto období možnost hovořit i s jinými ale zároveň blízkými věkovými kategoriemi, je to pro vývoj dítěte velmi obohacující. Učí se úctě k druhému, ale i vzájemné pomoci. Dítě se pomocí druhým učí lépe porozumět vysvětlované látce, ale i si zvědomí, co se naučilo, že to umí aplikovat. Ve svém finálním důsledku to pomůže jeho seberozvoji a sebevědomí. Nikdy však v tomto ohledu není narušen princip svobody každého z dětí (viz. dále), (Montessori, 2003).

1.1.2 Princip sociální výchovy

Tento princip neodmyslitelně souvisí s prvním uvedeným principem. Heterogenita dětí dle věku, ale i povah vede děti k větší vzájemné spolupráci. Děti se přirozeně učí dovednostem jako je naslouchání, oceňování druhých, podělení se, ale i si o pomoc bez studu požádat či ji druhému nabídnout. Mezi dětmi navzájem panuje respektující přístup, neboť dítě dokáže vidět a vnímat určitou věc i z perspektivy druhých. Tyto naučené schopnosti děti ve třídě učí samostatnosti bez větší podpory učitele a soudržnosti, kdy i příchod nového spolužáka bez znalostí pravidel třídy není pro děti žádnou obtíží. S jeho adaptací mu dokážou pomoci samostatně. V širších souvislostech je toto chování základem zdravého přístupu dětí k ostatním i mimo prostředí školy (Kopřiva, Nováčková a kol., 2008).

1.1.3 Princip pohybu

Relační druh pohybu, jeden z druhů pohybů, zajišťuje styk člověka s jeho okolím. Právě tento pohyb samotný je důležitým determinantem pro rozvoj duševního a intelektuálního rozvoje. To lze vidět například na rozvoji řeči, kterou dítě zdokonaluje v souladu s rozvojem svalové koordinace. Právě pomocí samotného pohybu přichází dítě do styku s vnější realitou, kdy tak snadněji dokáže chápat i abstraktní pojmy. Pohyb v Montessori pedagogice lze spatřovat v průběhu celého dne. Nejedná se o pohyb nekoordinovaný. Jde o práci

s didaktickými pomůckami, práci s elipsou (viz princip ticha a klidu), činnost mimo prostory školy (Montessori, 1998).

Takto popsaný pohyb má ve svém důsledku i vliv na rozvoj jemné a hrubé motoriky, kterou dítě rok od roku lépe ovládá. K tomu je však zapotřebí ruka. Už od dětství je ruka chápána jako nástroj k uchopení věci, díky kterému může být zprostředkována přímá interakce dítěte se svým okolím. Ruka je vedena jeho intelektem, emocemi. Slouží k vyjádření myšlenek a umožňuje vytvářet vztah se svým okolím. Díky rukám jedinec poznává, je stimulován, ale zároveň formuje i sebe samotného. Intelekt dítěte se může do jisté míry rozvíjet bez pomoci rukou, ale rozvíjí-li se společně, dosahuje mnohem vyšší úrovně a dítě se stává silnější osobností. Pokud dítě něco chce, vidí to, pak je nápodoba s využitím rukou na místě. Maria Montessori shledává pohyby rukou jako významné a pojmenovává je jako „*ruka je nástrojem ducha*“. Všechny změny ve svém okolí musí být provedeny právě rukou. Při správné koordinaci ruky a myšlení dochází k celkové psychické vyrovnanosti jedince. Tu lze spatřovat především v jemné motorice. Čím jemnější práce vykonávána, tím větší péče a pozornost jí musí intelekt věnovat. Důležitost užívání ruky lze shledat i v rituálech a symbolech jako např. pozdrav, žádost o ruku, svázání rukou jako projev souhlasného ano v církevním obřadu apod. (Montessori, 1998).

1.1.4 Princip svobody a samostatnosti

Na první pohled lze tyto principy oddělit, v praxi to ovšem takto nefunguje. V Montessori pedagogice je zapotřebí vytvořit takové prostředí, ve kterém se dítě bude cítit svobodně. Nejedná se však o svobodu typu hrubé nekázně, ba naopak. Děti v těchto školách se vyznačují vysokou kázní. Montessori třídy jsou charakteristické svými pravidly. Tato pravidla však nemají jedince omezovat v jeho svobodě. Jedná se o pravidla, často navíc zvolená v koordinaci se samotnými dětmi, která mají dítěti vytvořit bezpečný prostor k objevování reality. Hranice jsou tak důležitým faktorem i pro nalezení vnitřní sebekontroly dítěte. Učí ho dobrým způsobům a slušnému chování. Základním pravidlem podporující tento princip je neomezování práv a prostoru druhých (Montessori, 2001).

Právo na svobodu a samostatnost stojí v Montessori pedagogice na prvních příčkách. Svobodu lze chápat jako nebránění dětskému počínání. Se svobodou je zacházeno jako s přirozenou součástí života. Pokud si totiž dítě samo vybere aktivitu na základě vlastní motivace (vývojová potřeba – dítě zaměřuje svou pozornost na to, co pociťuje jako důležité se v daném období naučit) a ne za účelem příkazu, je soustředěné a pracuje se zájmem.

Důležité je ovšem také dítě nechat pracovat samostatně, nijak do jeho práce nezasahovat, ani ho neopravovat, či mu klást překážky. Maria Montessori razí heslo „*Pomoc mi, abych to dokázal sám*“ (Montessori, 1998). Vztah mezi učitelem a dítětem má být založen na důvěře, která tak podporuje jeho samostatnost. Tím se také vytváří vlastní osobnost dítěte. Podporou svobody dítěte a jeho samostatnosti připravuje Montessori pedagogika z dítěte nezávislého člověka. Dítě skrze tuto zkušenost získává nové poznatky v oblasti věcí, lidí, ale i události ve vnějším světě (Rýdl, 2007). Dítě ovšem není podporováno oddání se povrchním a společensky neúnosným činnostem. Z pozorování dospěla Maria Montessori k závěrům, že je-li dítě plně zaměstnáno, a to lze pouze svobodnou volbou, jak bylo popsáno výše, je opravdu šťastné. Během opakování aktivity si své činy začínají zvědomovat. Učí se disciplíně, která jej provází po celé dětství, ale i v dospělosti. (Montessori, 2001).

Samostatnost dítěte je také podporována prostředím montessoriovských tříd, které jsou speciálně přizpůsobené dětským možnostem (viz princip prostředí). Všechny didaktické pomůcky se nacházejí v takové výšce, aby na ně dosáhlo i nejmladší z dětí. A nejedná se jen o tyto pomůcky. Samostatnost dětí je podporována i v praktických činnostech života jako je příprava jídla, úklid apod. (Rýdl, 2007).

1.1.5 Princip ticha a klidu

Při nástupu do Montessori škol není dítě schopno udržet pozornost delší dobu, což je velmi omezující pro učení a práci s pomůckami. Proto se princip ticha a klidu stal prostředkem, jak dítě naučit větší koncentraci. Maria Montessori (2001, s. 89) za ticho považuje „*dočasné přerušování veškerého pohybu*“, který ovšem vyžaduje silnou vůli, ale i koncentraci pozornosti ze strany dítěte. Ze dne na den nelze ovšem dosáhnout absolutního ticha. Je potřeba se této činnosti učit. K tomu slouží tzv. cvičení ticha, jejichž pravidelným opakováním intenzita ticha narůstá a časové intervaly se prodlužují (Montessori, 2003).

Aplikací tohoto principu je u dětí dosaženo větší sebekázně a obecně ticha ve třídě. A to díky vědomému sjednocenému úsilí, které děti postupně sami od sebe navzájem vyžadují. Dítě se soustředí na ovládání vlastních pohybů a přestává tak vnímat impulzy k nežádoucím činnostem. Toto naučené chování v praxi znamená větší pozornost dítěte na jednotlivé činnosti, ale i cit pro solidaritu mezi dětmi navzájem. Učitel má být dětem vzorem. Činnosti provádí pomalu a v tichosti. Dochází tak u dětí k nápodobě a vnitřnímu zklidnění. Dítě je v důsledku tohoto učení více koncentrované na další aktivitu (Montessori, 2003).

Na pomezí principu pohybu a ticha a klidu je v Montessori pedagogice využívána práce s elipsou. Elipsa je vyznačena na zemi v dostatečné velikosti. Šíře čáry určuje náročnost cvičení. Čím je čára tenčí, cvičení jsou náročnější. V prvních fázích dítě po elipse samostatně chodí, klade postupně na čáru jedno chodidlo přes druhé a soustředí se na správnost provedení, se kterým ho ještě před tím seznámí učitel. Toto cvičení je velmi fyzicky a psychicky náročné. Dítě se díky němu učí rovnováze, klidu, harmonii, ale i koncentraci pozornosti. Neméně důležitými je také posílení trpělivosti a tolerance. Při pokročilejších cvičích jsou využívány již i předměty, kterým se procvičují obě mozkové hemisféry dítěte (Hillebrandová, 2004).

1.1.6 Princip vedení

Maria Montessori (2001, s. 103-104) vymezuje roli učitele takto: *„Obsahem pracovní náplně učitelky je v podstatě činnost průvodce. Vede dítě ke správnému používání pomůcky, osvojení přesných pojmů, snaží se usnadňovat mu prováděnou činnost prostřednictvím metodické činnosti tak, aby neplýtvalo energií při řešení problémů a také, aby nebylo vyrušováno ze své činnosti. Je mu bezpečným spolehlivým průvodcem životem, nepopohání ho, ani nezdržuje.“*

Z uvedené definice je zřejmé, že nejde o neustálý dohled a kontrolu nad jednotlivými dětmi. Alespoň ne ve smyslu upozorňování dětí na jiné činnosti, kontrolu chyb apod. Učitel naopak dbá, aby byly respektována zmiňovaná pravidla uvedená výše, nenarušovaly klid v průběhu výuky a nevyrušovaly své spolužáky soustředící se na nějakou z činností. Mnohem důležitější než samotný učitel je prostředí, ve kterém působí a aktivita dítěte (Montessori, 2001).

Montessori učitel je povinen absolvovat ucelený pedagogický systém v minimálním rozsahu 300 hodin. Toto vzdělávání v České republice zajišťuje společnost Montessori, z.s., národní organizace pro šíření Montessori pedagogiky v ČR. Z povahových vlastností je důležité, aby byl učitel trpělivý, empatický, laskavý, ale zároveň důsledný. Tyto vlastnosti jsou zapotřebí ke správnému vnímání vývojových období dítěte a směřování jeho rozvoje (Randáková, 2012).

Pomůcky jsou především pomocníkem dítěte, jež se stávají prostředníkem jeho růstu. Každá pomůcka má ve třídě své místo, kde ji žáci mohou najít a kam jsou zároveň povinni ji vracet. Není-li pomůcka na svém místě, znamená to, že ji využívá spolužák. Dítě se tak učí trpělivosti a je eliminována jakákoliv rivalita. Maria Montessori vytvořila i systém práce s pomůckou. V primární fázi je dítě učitelem seznámeno jednou až dvakrát s pomůckou.

Učitel se snaží vzbudit zájem o pomůcku svým přístupem. Používá-li dítě pomůcku k jinému účelu, nežli je určena nebo nedosahuje-li při práci žádoucího výsledku, měl by zakročit. V sekundární fázi, pokud dítě pomůcku ovládá natolik, že je schopno rozlišit rozdíly, vstupuje do činnosti opět učitel, který dítěti rozšiřuje vědomosti konkrétním pojmenováním předmětů a jevů. Tyto vzdělávací lekce v sekundární fázi lze rozdělit na spojení smyslového vjemu s příslušným pojmenováním (1), rozpoznání předmětů podle příslušného názvu (2) a zopakování jména příslušného předmětu a následným položením dotazu, ze kterého bude jasné, zda dítě probíranou látku správně pochopilo (3), (Montessori, 2001).

1.1.7 Práce s chybou

Ve výše uvedených principech bylo hovořeno již několikrát o tom, že dítě je svobodné, vybírá si didaktické pomůcky dle své rozvahy a není za své chyby trestáno. Maria Montessori na chybu pohlíží jako na něco přirozeného, co jedince učí a posouvá jeho znalosti dále. Zásah učitele a upozorňování dítěte na chyby, považuje zakladatelka za bezvýznamné pro dítě, až nepřijatelné. Práci s chybou staví na východisku, že dítě se stává aktivnějším a bystřejším, pokud si svou chybu uvědomí samo a chce na ní pracovat, neboli touží samo po sebezdokonalování (Montessori, 2003).

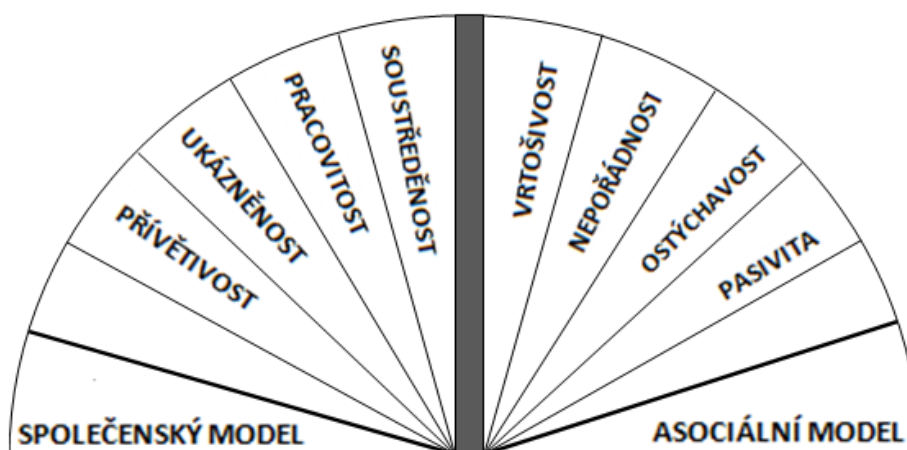
Hillebrandová (2004, s. 5) k postavení učitele ve třídě píše: „*Tím, že učitel nehodnotí a neposuzuje (ani pozitivně), se dítě stává nezávislým na autoritě dospělého a začíná vyvíjet aktivitu na základě svého vlastního systému přesvědčení.*“ Citovaný text lze tedy chápat tak, že čím je dítě aktivnější, ustupuje učitel do pozadí. Tím je nepřímo podporován princip svobody a samostatnosti, o kterém bylo pojednáváno výše. Odměny a tresty ze strany učitele nejsou žádoucí. Největší odměnou pro dítě je samotná činnost, uvědomování si chyb a jejich náprava ze strany dítěte pravidelným procvičováním činnosti. Právě opakováním totiž dítě prakticky získává nové zkušenosti. Chyba se tak stává obecným zájmem Montessori pedagogiky (Montessori, 2003).

Maria Montessori (2001) rozlišuje dva druhy chyb. První z nich je nevhodné zacházení s pomůckou (např. za jiným účelem). Zde je úkolem učitele aktivně zasáhnout, aby tak předcházel chaosu ve třídě a nadále podporoval ticho a klid potřebné k soustředění dětí, jejich rozvoji. Druhým typem jsou chyby, na které pomůcka upozorní sama. Často se stává, že příčinou těchto chyb je nezralost nebo nepozornost dítěte. Dá se však očekávat, že počet těchto chyb bude vývojem dítěte a zdokonalováním jeho schopností ubývat. Pomůcky jsou navíc navrženy tak, aby si dítě samo mohlo zkontrolovat, zda udělalo

chybu. Učitel může dítěti při požádání ukázat opětovně správné používání pomůcky (Montessori, 2001).

1.1.8 Princip normalizace

Normalizace je v Montessori přístupu chápána jako psychická náprava. Maria Montessori zastává názor, že dítě je ve své podstatě klidné a je potřeba před započítím práce tento klid v nitru dítěte najít. Jedině tak je dítě schopné se plně soustředit na činnost a rozvíjet samo sebe (Montessori, 1998). Na grafickém znázornění (Montessori, 2003, s. 138) popisuje zakladatelka tzv. normální a nežádoucí povahové rysy u dětí. Normalizací se rozumí tučná středová čára, která značí plnou soustředěnost, kdy všechny vlastnosti po pravé straně – asociální model – u dítěte vymizí. Této změny však může být dosaženo pouze podnětným prostředím a dodržováním všech principů Montessori pedagogiky, které podnětují úsilí dítěte.

Obrázek 1: Normální a nežádoucí povahové rysy u dětí (Montessori, 2003, s. 138)

Maria Montessori dle pozorování dělí děti do tří skupin – děti s poruchou učení, děti pasivní, které se vnějšmu okolí jeví jako hodné a děti nadprůměrné. Pokud však u dětí dojde k této normalizaci, dělení dětí dle povahových vlastností vymizí. Děti se projevují jednotně svým zaujetím pro práci. Proto je potřeba normalizaci podporovat. Toho učitel dosáhne cvičeními ticha, prací s elipsou a celkovým zklidňováním. Výsledkem je ukázněnost a disciplína, kdy se jednotlivé děti věnují systematické činnosti raději než pasivitě.

1.1.9 Princip připraveného prostředí

Základním předpokladem pro naplnění předchozích principů - princip ticha a klidu, princip normalizace, princip svobody a samostatnosti apod. je připravené prostředí. Dle zakladatelky má prostředí tříd zprostředkovávat dětem reálné prostředí, které znají

z domova a vnějšího světa mimo třídu. Prostředí má být pro dítě bezpečné, aby zde mohlo svobodně a samostatně pracovat. Ideální třída se skládá z nízkých otevřených polic na ukládání pestré nabídky pomůcek, kdy každá pomůcka má své určené místo dle vzdělávacích oblastí (více níže). Toto členění prostoru poskytuje dětem přehlednost a lepší orientaci. Působí jednoduše, čistě a esteticky, kdy důsledkem je navázání pocitu bezpečí a jistoty. Nábytek je navržen tak, aby byl pro děti daného věku odpovídající jak prakticky (lehce omyvatelné), kvalitativně (nejlépe ze dřeva), tak výškově. Takto členěné prostředí umožňuje volný pohyb dětí bez pocitu strachu a jejich samostatnost. Vhodné je interiéru doplnit květinami, domácími zvířaty, o které se děti v rámci výuky starají. Čím více je prostor vzdušný a světlý, tím lépe. Součástí by také měl být venkovní interiéru, ideálně terasa nebo zahrada, který umožňuje pobyt dětí venku a rozvoj jiných oblastí intelektu, než kterých je možno dosáhnout uvnitř (zahradničení, rozvoj pohybových aktivit, poznávání světa venku apod), (Montessori, z.s., 2012).

Prostředí Montessori tříd se skládá ze speciálně vyvinutých didaktických pomůcek na základě zkušeností zakladatelky, které podněcují u dětí zvědavost a stimulují jejich zájem o poznání. V Montessori třídách není využíváno běžných hraček (př. panenky, auta apod.) z důvodu dlouhodobého nenaplnění potřeb dětí. Děti z pozorování Marie Montessori zajímá reálný svět a hmatatelná skutečnost. V praxi to znamená, že děti pracují i s nebezpečným materiálem jako jsou nože, například při přípravě svačiny. Děti zde díky připravenému prostředí mají prostor pro seberealizaci, kdy se zároveň učí zodpovědnosti za své chování a nezávislosti na dospělé osobě. Současně se také učí pořádku (vracení pomůcky na stejné místo) a trpělivosti, pokud mají zájem o didaktickou pomůcku, s níž si právě hraje jiný spolužák. Tyto základy sociálního chování uplatňují i mimo třídu a tvoří základ jejich osobnosti (Rýdl, 1994).

Didaktické pomůcky jsou navrženy tak, aby odpovídaly přirozeným potřebám dětí nejen dle věku, ale i jejich mentálního a fyzického vývoje (Montessori, 2001). Dítě si samo (intuitivně) vybírá pomůcku, která mu pomáhá v jeho rozvoji. Maria Montessori toto období nazývá senzitivním, kdy každé dítě má své potřeby, které používáním oněch předmětů uspokojuje, čímž podporuje potenciál vlastního rozvoje. Pokud je v tomto dítě podporováno - připravené prostředí, je soustředěné a učenlivé. Celé vzdělání tak probíhá v tichosti (Montessori, 1998).

Rýdl (1994, s. 49) k výukovému materiálu podotýká následující: "*Montessori popisuje inteligenci jako schopnost se rychle a správně rozhodnout o sobě a o prostředí, ve kterém se*

nachází. Snažila se rozvinout inteligenci dítěte ve všech oblastech svého studijního plánu, a to v praktickém životě a smyslových cvičeních, jazyku a matematice, umění a hudbě, kultuře a vědě. Zastávala názor, že pro zvýšení dětské poznávací schopnosti je třeba prostředí, které maximalizuje senzomotorický zážitek. Důležitou roli hrají v připraveném prostředí její materiály, které rozvíjejí intelekt senzomotorickým povzbuzováním."

1.2 Vzdělávací oblasti

Již několikrát byl v kapitolách výše zmiňován tzv. didaktický materiál Montessori pedagogiky. Jedná se o rozmanitou sadu pomůcek, které děti využívají ve svém vzdělávání objevováním světa namísto hraček, jako je zvykem v běžných mateřských školách. Maria Montessori byla přesvědčená o významu učení dětí do svých šesti let, kdy jsou schopny absorbovat vše ve svém okolí, s čím mají možnost se více seznámit, a tím si tvořit vlastní osobnost. Právě tyto speciálně vyvinuté pomůcky pak mají napomoci k porozumění prostředí kolem nich a ve finálním důsledku jejich samostatnosti. Vyznačují se jasnou názorností (Šance, 2013b).

Každá třída disponuje pouze jednou sadou jmenovaných pomůcek. Dítě se tím učí trpělivosti a není ovlivněno stejným výběrem pomůcky spolužákem. Všechny děti si tak vybírají pomůcky, které rozvíjejí tu část osobnosti, která nevědomě touží být utvářena (tzv. senzitivní období). Didaktický materiál v Montessori pedagogice je dělen do pěti skupiny: praktický život, smyslová výchova, jazykový materiál, kosmická výchova a matematika (Hillebrandová, 2011).

Cílem práce není podrobné vymezení Montessori pedagogiky. Jako důležité však shledávám pojednat o jednotlivých vzdělávacích oblastech alespoň ve stručnosti z důvodu pochopení celé koncepce této pedagogiky. V rámci každé oblasti bude zmíněn cíl a její obsah. Pro konkrétnější seznámení se s jednotlivým výukovým materiálem doporučuji především publikace Marie Montessori (1998, 2001, 2003).

1.2.1 Praktický život

Tuto vzdělávací oblast považuje Maria Montessori za základ její pedagogiky. Je důležitá nejen pro rozvoj dítěte, ale také pro rozvoj dalších vzdělávacích oblastí. Dítě se učí, jak se postarat samo o sebe a tím se stává postupně nezávislým na dospělém jedinci. Zároveň však získává zkušenosti, které využívá pro objevování reality v ostatních vzdělávacích oblastech. Za základ pedagogiky je považována také proto, že se vyvíjí u dítěte

jako první - senzitivní období pro aktivity praktického života jsou datována kolem třetího roku života dítěte (Hillebrandová, 2011).

Dítě se v rámci této oblasti učí pravidlům slušného chování nejen ve třídě, ale i v širší společnosti (př. pozdrav, hlasitost projevu, přerušování rozhovoru, společné stolování apod.). Seznamuje se s výukovým materiálem, na kterém se názorně učí opatrné manipulaci s pomůckami, základnímu třídění materiálu a jeho řazení dle velikosti, tvaru, apod. a práci s ním (práce na koberečku či stolicích k tomu určených, vracení pomůcek na místo, nerušení ostatních při práci apod.), (Rýdl, 1994). Z charakterových vlastností jsou budovány trpělivost dítěte, sebeovládání, sebedůvěra, sebevědomí, vnitřní jistota, koncentrace pozornosti, vytrvalost. Dítě se učí postarat se samo o sebe, ale i druhé. Vzdělání je pojato natolik prakticky, aby se co nejvíce podobala reálnému světu, který dítě chce objevovat, ale častokrát je tomu dospělými bráněno. Dítě rozvíjí koordinaci pohybu, oko - ruka, slovní zásobu, procvičuje jemnou a hrubou motoriku, a také pravou a levou hemisféru (Montessori, z.s., 2012).

1.2.2 Smyslová výchova

Další výukovou oblastí, jež volně navazuje na vzdělávací oblast praktický život, je smyslová výchova, která si klade za cíl procvičit a zdokonalit smysly (psychomotorický vývoj). Skrze smyslové vjemy objevuje dítě prostředí kolem sebe. Tyto konkrétní představy pak pomáhají dítěti utvářet jeho intelekt (Šance, 2013). Jde především o senzitivní období mezi třetím a šestým rokem života dítěte (Montessori, 2001).

Pro tuto oblast vyvinula Maria Montessori pestrý senzomotorický materiál, na kterém se dítě učí rozlišovat, srovnávat a třídit věci dle barvy, tvaru, velikosti, struktury látky, teploty apod. dle obtížnosti. Zpočátku dítě zaměřuje svou pozornost na materiál s jednou vlastností. Postupně se učí rozpoznávat proměnlivost materiálu, čímž se stupňuje obtížnost poznávaného, ale zároveň dítě získává velké množství informací a je schopnost materiál třídit dle drobných nuancí (Montessori, 2001).

1.2.3 Jazyková výchova a matematika

V pokročilém období, ideálně kolem čtvrtého věku dítěte (Montessori, 2001), dítě disponuje základními dovednostmi, které se naučilo používáním senzomotorického materiálu. Smyslová cvičení soustředí totiž mj. pozornost také na jemnou manipulaci. Dítě je tak

schopno lépe pochopit číselné řady a systém abecedy, na které se Montessori pedagogika v této vzdělávací oblasti zaměřuje (Rýdl, 1994).

V rámci jazykové výchovy je u dětí podporován rozvoj řeči a slovní zásoby, psaní, které vycházejí z přirozeného zájmu dítěte o čtení. Příkladnými pomůckami jsou seznámení se s písmeny, obkreslování písmen, přiřazování předmětů k danému písmenu aj. V rámci matematiky navazuje Montessori pedagogika na zkušenosti s pomůckami ze smyslové výchovy, kde se dítě učí vyjadřovat konkrétní množství a ovládat základní početní operace. Materiál určený k výuce matematiky umožňuje dítěti množství vidět, potěžit si ho, čímž dává dětem jasnější přehled o skutečnosti. Jazyk i matematika je pro děti pomocí pomůcek k tomu určených lépe uchopitelná (Šance, 2013).

1.2.4 Kosmická výchova

Kosmická výchova je odvozena z řeckého kosmos, neboli řád a pořádek. Cílem této vzdělávací oblasti je seznámení se s postavením člověka v kosmu, ale i celé společnosti. Naučit dítě vzájemným souvislostem (celek tvořen prvky), aby se lépe dokázalo stát nezávislým a dokázalo převzít odpovědnost nad svým jednáním. Kosmická výchova se prolíná oblastmi výuky jako přírodověda, zeměpis, vlastivěda, lidské soužití (Montessori, z.s., 2012), ale také umělecké činnosti jako hudba, výtvarná činnost, které napomáhají k vlastnímu sebevyjádření a tvořivosti, ve finále k upevnění sebekázně (Rýdl, 1994).

Maria Montessori dělí děti dle věku (hranice devíti let) na objevitele a vědce. Dítě má být podporováno k poznávání světa, aby mohlo ony souvislosti lépe chápat. To se děje pozorováním, názorným zkoušením (projekty, pokusy), ale také podněcováním zájmu. Pokládá-li dítě otázky, učitel je ihned nezodpovídá, nýbrž nechává dítěti prostor, aby si dokázalo odpovědět samo za jeho podpory. Postupně se z objevitele stává vědec, který propojuje souvislosti a prohlubuje si informace především v těch oblastech, které jsou pro něj zajímavé. Cílem není předat dětem informace o všem, ale dát jim prostor, aby se mohly věnovat tomu, co je jim blízké a co poutá jejich pozornost a zájem (Hillebrandová, 2011).

2 Montessori pedagogika v okrese Prachatice

2.1 Okres Prachatice

Okres Prachatice se nachází v jihozápadní části Jihočeského kraje. Pohoří Šumavy tvoří na západě okresu přirozenou hranici se Spolkovou republikou Německo, jižněji má společnou krátkou hranici s Rakouskem. Svou rozlohou 1 377 km² patří k menším okresům Jihočeského kraje (ČSÚ, 2016). Administrativně se okres Prachatice člení na dva správní obvody, kdy každý má svou rozšířenou působnost. Prvním správním obvodem jsou Prachatice se 44 obcemi. Druhým Vimperk s 21 obcemi (ČSÚ, 2008).

I hustota obyvatelstva činí pouze 37 obyvatel na km², čímž si drží své prvenství mezi okresy celé České republiky. Důvodem je historický vývoj pohraničních oblastí (násilný odsun německého obyvatelstva ze Sudet). Trvalý nebo dlouhodobý pobyt má tak v okrese Prachatice cca 51 tis. obyvatel. Dlouhodobě se počet obyvatel nijak zásadně neliší (ČSÚ, 2016). K poslednímu dni v roce 2015 byl dle projekce věkového složení obyvatelstva počet dětí ve věku 0 - 6 let 3 670 dětí (ČSÚ, 2015). V okresním městě Prachatice žilo k 1. 1. 2014 cca 11 tis. obyvatel.

Síť školských zařízení v celém okrese je poměrně široká. Najdeme zde třicet jedna mateřských škol, třicet základních škol, dvě gymnázia, tři střední odborné školy a učiliště a jednu Vyšší odbornou školu sociálně právní (ČSÚ, 2016). V samotném okresním městě Prachatice se nachází čtyři mateřské školy, tři základní školy, dvě střední odborné školy, jedno gymnázium a právě jediná Vyšší odborná škola sociálně právní (www.prachatice.eu)

2.2 Vývoj Montessori pedagogiky v okrese Prachatice

V předchozí kapitole byl nastíněn okres Prachatice. Pozornost byla zaměřena na základní fakta jako rozloha, hustota obyvatelstva, ale i pokrytí okresu sítí školských zařízení, aby si čtenář mohl lépe představit vybavenost obce. Záměrně jsem se nevěnovala pouze počtu mateřských škol, ale i počtu škol základních. Vývoj Montessori pedagogiky se totiž zde, v okrese Prachatice, vzájemně prolíná a ovlivňuje. Jelikož tento vývoj není možné tak snadno doložit z důvodů absence záznamů, budu vycházet z rozhovoru s Mgr. Martinou Zíkovou, třídní učitelkou Montessori školy a vlastních pracovních zkušeností, kdy od roku 2013 vedu Montessori školičku v Prachaticích.

Historie Montessori pedagogiky v okrese Prachatice nemá kořeny v dávné minulosti. V celém svém vývoji se setkává s nepochopením a nezájmem členů zastupitelstva města Prachatice, což je do dnes velmi obtížné změnit. První myšlenku o vytvoření Montessori mateřské školy (dále Montessori školky) v Prachaticích vyslovil v roce 2001 Ernesto Resch, německý spisovatel píšící o Šumavě. Svolal tehdy do jedné ze základních škol setkání široké působnosti - učitelé, rodiče, širší společnost, kteří by stáli o vznik alternativní mateřské školy. Sešlo se jich tehdy asi třicet. Účastni byli i členové zastupitelstva města Prachatice, kteří pokládali koncepční otázky (místo, financování apod.), na které ještě nebyly známy odpovědi. Přínosná však byla přítomnost učitelů Montessori školky z Kladna, kteří účastníky seznamovali s pomůckami a chodem takové školky.

I přesto, že záměr o zřízení Montessori školky byl zastupitelstvem města Prachatice z koncepčních důvodů zamítnut, zůstávala zde aktivní skupina rodičů. Jim se myšlenka alternativní školky založené na Montessori principech natolik líbila, že společně začali hledat vhodné prostory, ale i legislativní cesty, jakým způsobem je možné takovou mateřskou školu založit. V průběhu hledání dvě aktivní matky - Michaela Korbačková a již výše jmenovaná Mgr. Martina Zíková - úspěšně absolvovaly Český národní Montessori kurz pro děti od tří do devíti let v Montessori Společnosti o.s. Praha 4 – Libuš.

První organizovanou skupinou se v roce 2004 stalo "Montessori klubičko" na Dřípatce v Centru ekologické výchovy v Prachaticích. Zde se scházeli rodiče a jejich děti. Namísto strukturovaného a systémového scházení se spíše jednalo o improvizované setkání, kdy se pomůcky donášely z domova v batohách. Šlo o společný program s dětmi, volnou práci s pomůckami a o přípravu společných svačín. Dřípatka však nemohla poskytovat z dlouhodobého hlediska vhodné zázemí. V roce 2009 dostala setkání díky přístupu paní Jany Dortové z DDM Prachatice svoji pravidelnost a prostory právě v DDM Prachatice.

Rodiče s dětmi se zde scházeli jedenkrát do týdne cca na dvě hodiny. V průběhu zájem o Montessori pedagogiku vzrůstal a k roku 2011 se již setkávaly tři skupiny nejmenších dětí od 1 roku do tří let (cca třicet dětí, původně deset dětí), jedna skupina starší dětí od tří do šesti let (cca deset dětí) a skupina šesti dětí na domácí Montessori výuku. Ač účastníci byli za prostory rádi, nevyhovovaly podmínkám Montessori pedagogiky, kde jistým základem je stálé umístění pomůcek na jednom místě. Zde však bylo potřeba pomůcky opakovaně uklízet z důvodu jiných zájmových kroužků. Tuto koordinaci hodnotí Mgr. Martina Zíková zpětně jako velmi náročnou a nekonceptní.

Montessori klubíčko a setkávání v DDM Prachatice dalo svým obsahem základ Bezince, tj. Centru Montessori pedagogicky v Prachaticích, které vzniklo v roce 2011. Formou přednášek, workshopů a seminářů docházelo k šíření Montessori pedagogiky. Tak i já jsem se o Montessori pedagogice dozvěděla a stala se po úspěšném absolvování diplomovaného kurzu Montessori pedagogiky pro děti od 3 do 6 let věku ve Společnosti Montessori, Praha 4 – Libuš, součástí Bezinky. Jednoho ze vzdělávacích seminářů se účastnila i jedna z učitelek ZŠ Národní v Prachaticích, která o této alternativní pedagogice řekla ředitelce školy, paní Mgr. Haně Bolkové. Právě ona přišla s nabídkou přemístit Montessori centrum Bezinka do prostor ZŠ Národní v Prachaticích, která nám v mnohém pomohla i po finanční a materiální stránce.

V lednu 2012 bylo Vzdělávací centrum Bezinka slavnostně otevřeno na ZŠ Národní, kam se přesunuly veškeré volnočasové aktivity. Konkrétně se jednalo o Bezinku pro nejmenší děti od jednoho roku do tří let o Bezinku pro předškoláky od tří let do šesti let. Ačkoliv Montessori pedagogika dostávala svou podobu, měla své zázemí, zastupitelstvo města Prachatice stále nesouhlasilo se vznikem alternativní mateřské školy. Tu my členové Bezinky považovali jako základ Montessori pedagogiky pro rozvoj následného základního vzdělání v Prachaticích. Alespoň do té doby, než jsme se nechali inspirovat Základní školou v Brně v Gajdošově ulici, kde vznikla Montessori základní škola bez návaznosti na Montessori školu. Vytvoření Montessori třídy v běžné státní škole bylo mnohem jednodušší.

Zájem rodičů a dětí o Montessori pedagogiku však nebyl z počátku tak vysoký, aby bylo možno otevřít samostatnou třídu. Na zápis přišlo pouze osm dětí, z toho dvě měly odklad. Sami rodiče se však nabídli, že seženou finanční prostředky na plat učitelky, aby mohla být třída otevřena. Společnou pomocí se to podařilo. Největší dar poskytla prachatická firma Memfis, s.r.o., která darovala 150 tis. Kč na první rok provozu. K žákům první třídy přibyli dva žáci druhého ročníku. Prvním školním dnem v roce 2013 začal provoz první třídy s prvky Montessori pedagogiky na ZŠ Národní, Prachatice.

O měsíc později začala fungovat i "Montessori školička" jako zájmový útvar ZŠ Národní, Prachatice s provozem dva dny v týdnu. Náklady na provoz Montessori školičky si hradili rodiče v plné výši. Nastoupily do ní čtyři děti. V průběhu prvního roku přibylo několik dětí a na závěr školního roku bylo přihlášeno již třináct dětí. V příštím roce byla školka otevřena na tři dny v týdnu s počtem patnáct dětí. Ve školním roce 2016/2017 je školka otevřena

již čtvrtým rokem s provozem čtyři dny v týdnu, kdy ji navštěvuje dvacet dětí. Děti provádí dvě průvodkyně. Ve školním roce 2017/2018 bude provoz školky rozšířen na pět dní v týdnu.

Zájem o Montessori pedagogiku v Prachaticích vzrostl a do budoucna se dá očekávat i další nárůst. Montessori školička, ale i třídy ZŠ s Montessori prvky fungují již čtvrtým rokem. Ve školním roce 2016/2017 jsou otevřeny tři Montessori třídy, kde probíhá vzdělání dětí od prvního pátého ročníku. Jedná se celkem o 48 dětí, tři učitelky a tři asistentky. V příštím školním roce je plánováno zahájení provozu druhého stupně Montessori ZŠ. Děti prospívají v porovnání s dětmi s běžnou výukou základních škol srovnatelně, ne-li v určitých ohledech lépe.

3 Vzdělávání předškolních dětí

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání prošel posledními úpravami a s platností od 1. 9. 2017 organizuje předškolní vzdělávání pro děti ve věku zpravidla od tří do šesti let, nejdříve však pro děti od 2let. Tato věta se s účinností od 1. 9. 2020 mění na větu: Předškolní vzdělávání se organizuje pro děti ve věku od 2 do zpravidla 6let. Školský zákon umožňuje odložit povinnou školní docházku nejdéle do zahájení školního roku, v němž dítě dovrší 8. rok věku, a to znamená, že v případě odkladu školní docházky zůstává dítě v mateřské škole do sedmi let věku. S účinností od 1. 1. 2017 je předškolní vzdělávání od počátku školního roku, kdy dítě dosáhne 5. roku věku, do zahájení školní docházky, povinné.

Prvotně byly mateřské školy pojímány jako náhradní řešení péče o dítě v případě, že matka docházela do zaměstnání. Dnes už je tento trend překonán. V předškolním vzdělávání lze sledovat větší přínos, který bych v rámci této kapitoly ráda nastínila (Čáp, Mareš, 2001).

V předškolním věku dítě vospívá jak po stránce tělesné, citové, pohybové, intelektové, tak i společenské. Dítě je aktivní, vzrůstá jeho zájem o dění kolem sebe. V jeho myšlenkových pochodech převažuje intuitivní jednání nad logickým. Dítě se řídí svými zájmy a potřebami. Snaží se napodobovat dospělé, vyhledává společnost. Je tedy žádoucí, aby děti v tomto věku navštěvovaly mateřskou školu, která jim může nabídnout prostředí s rozmanitými podněty a jiné prostředí, než dítě doposud zažívalo v rodině (Vágnerová, 2014).

V rámci mateřské školy nejde pouze o pouhou hru. Matějček (2005) vymezuje hru širě jako nástroj, který napodobuje prostředek užívaný dospělými. Na předškolní věk lze tedy pohlížet jako na období, kdy se dítě učí pravidlům a normám širší společnosti. Je tedy žádoucí, aby dítě v tomto věku stabilizovalo svou vlastní pozici na světě a učilo se novým sociálním dovednostem před nástupem do školy. Tuto užitečnou zkušenost jim může nabídnout právě skupina vrstevníků, se kterou se dítě učí vzájemné interakci, hlubší komunikaci a sdílení společného prostoru a věcí (postrádání intimity, osobního prostoru). Dítě se tak setkává s realitou mimo domov, mimo zdroj jistoty a bezpečí (Vágnerová, 2014).

Pro přechod mezi rodinným prostředím (nezávislé) a zázemím školy (systematické) je trávení času v mateřské škole jako mezikrok, který usnadňuje nástup do první třídy, kde jsou podmínky přísnější než zde. Dítěti je poskytnut větší časový prostor na adaptaci

a přizpůsobení se novým nárokům. V novém kolektivu se nachází nejen nová dospělá autorita, ale i vrstevníci, mezi kterými je potřeba se naučit vydobýt si svou vlastní pozici. Při té příležitosti se dítě učí pravidlům a jejich aplikaci. Na druhou stranu zažívá dítě i pozitivní zkušenosti formou navazování nových vztahů (byť nejsou stálé), tvořivého jednání, sdílení s ostatními (Vágnerová, 2014). Dítě skrze tyto zkušenosti získává pocit sebejistoty a sebedůvěry, které jsou potřeba nejen při přechodu do základní školy, ale i samotného života (Opravilová, Gebhartová, 2011).

U dětí, které se nacházejí v prostředí s bohatými podněty, je shledáván zřetelný pokrok. Jeho pohyby jsou dokonalejší (jemná, hrubá motorika, lokomoce), dítě si rozšiřuje svou slovní zásobu a zdokonaluje svou výslovnost. Vzdává jeho zájem o příběhy, mluvení. Dokáže řeč používat k dosáhnutí svých určitých potřeb. Děti tímto vývojem zažívají pocit, že se mohou vyrovnat dospělým, což se pro ně stává velkou motivací. V tomto období se také začínají vyjasňovat rozdíly v ženských a mužských rolích (Čáp, Mareš, 2001)..

Gillernová (2010) píše, že mateřská škola má dítě připravit na nároky základní školy. Je tedy nutné stanovení pravidel a jasná návaznost na základní školy. Jedině tak se může dítě přizpůsobit nárokům první třídy. Tyto nároky a povinnost mateřských škol vymezuje Rámcově vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (VÚP, 2017).

4 Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

V rámci této kapitoly bude čtenář seznámen s pojetím rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání. Předškolní vzdělání je legislativně zakotveno v národní vzdělávací soustavě, kdy je na mateřské školy pohlíženo jako na druh školy. I proto je zapotřebí jasné vymezení předškolní pedagogiky, předškolního věku a koncepce rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání, které jsou definovány vzdělávací politikou České republiky.

Školský zákon vymezuje předškolní věk od tří do šesti let věku, nejdříve však pro děti od dvou let (VÚP, 2017). Průcha, Kořátková (2013) rozlišuje mezi mladším školním věkem, jenž se datuje od narození do tří let a starším předškolním věkem od tří do šesti let věku dítěte. V tomto pozdějším období je pozornost zaměřena zvláště na předškoláky, tj. děti před nástupem do základní školy, které mají s účinností od 1. 1. 2017 povinnou předškolní docházku. Ta se datuje počátkem školního roku následujícího po dni, kdy dítě dosáhne pátého roku věku, do zahájení povinné školní docházky (VÚP, 2017).

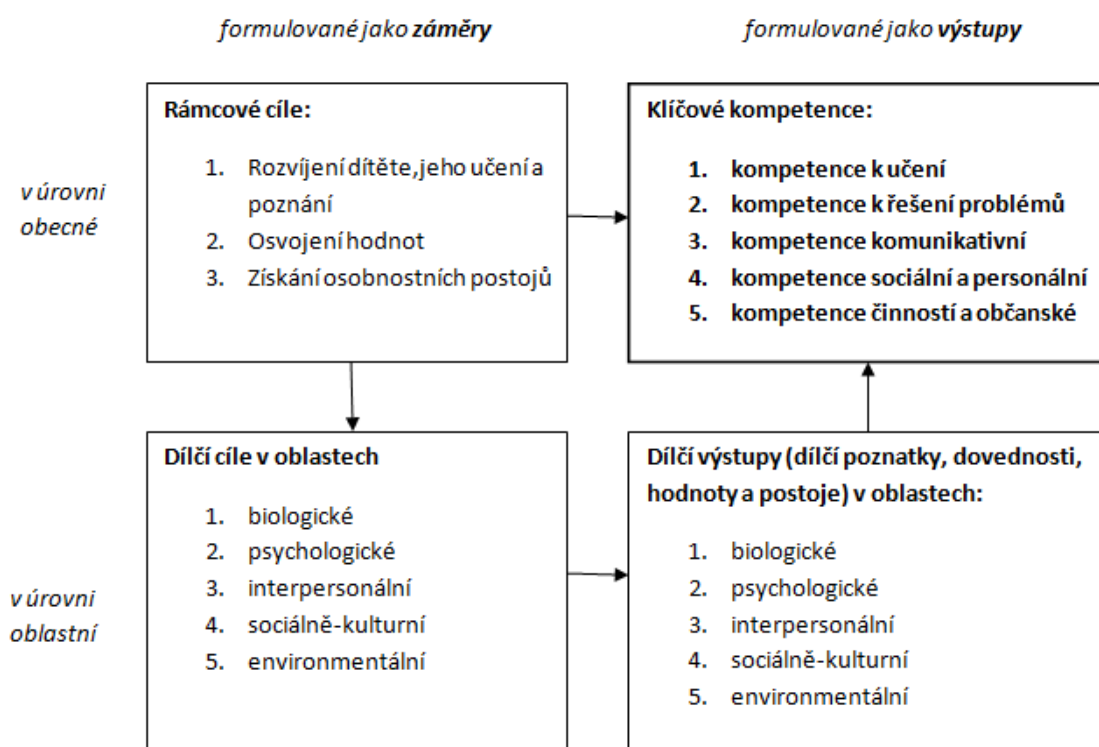
Širším pojetím předškolní pedagogiky, jejíž základ je postaven na vzdělávání v rámci instituce, je předškolní výchova. Ta obsahuje významnou část výchovy, která převládá nad vzděláním. Záměrem mateřských škol je tak *„doplňování a podpora rodinné výchovy a v úzké vazbě na ni vytvářet dítěti prostředí s dostatkem mnohostranných a přiměřených podnětů k jeho aktivnímu rozvoji a učení“* (VÚP, 2017, s. 6).

V předškolním vzdělávání je více než nutné, aby se vše „maximálně přizpůsobilo vývojovým fyziologickým, kognitivním, sociálním a emocionálním potřebám dětí této věkové skupiny“ (VÚP, 2017, s. 7). K tomu je zapotřebí právě ono prostředí s různorodými podněty, které ve vzájemné spojitosti zajišťují dítěti bezpečí, jistotu. Prostředí je pro něj vstřícné, zajímavé, podnětné a dokáže ho zaujmout natolik, že se dítě učí přirozeným způsobem (VÚP, 2017).

Tyto charakteristiky předškolního věku plně respektuje Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (dále jen RVP PV), který je státním kurikulárním dokumentem, jenž stanovuje závazný rámec vzdělávání v širokém konceptu společného vzdělávání a celoživotního učení. Obecně lze říci, že tento dokument vymezuje hlavní požadavky

a podmínky, které musí institucionální zařízení pro děti předškolního věku splňovat, chce-li být legislativně uznané (VÚP, 2017). RVP PV tak stanovuje očekávaný vzdělanostní základ, který je potřebný pro přechod na druhou státní úroveň, základní vzdělávání. Vymezuje tedy jakýsi základ rámcového vzdělávání České republiky, který je potřeba plně dodržovat. (Průcha, Kořátková, 2013).

RVP PV je postaven na čtyřech cílových kategoriích, které jsou vzájemně provázané a kooperující. Na obecné úrovni je hovořeno o rámcových cílech a klíčových kompetencích. Rámcové cíle stanovují všeobecné cíle, na základě kterých dítě získává dosažitelné výstupy v podobně klíčových kompetencí neboli „*předpokládaných vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění*“ (Svobodová, 2010, s. 26). V rámci oblastní úrovně je již hovořeno o dílčích cílech v jednotlivých vzdělávacích oblastech, kdy učitel ví, co má sledovat, v čem má dítě podporovat a dílčích výstupů, kterými dítě po absolvování předškolního vzdělávání a přechodu do základní školy zpravidla disponuje, viz grafické znázornění (VÚP, 2017, s. 9).

Obrázek 2: Vzdělávací cíle (VÚP, 2017, s. 9)

Vzdělávacími oblastmi v RVP PV je chápán obsah předškolního vzdělávání. Ten je dělen do pěti samostatných oblastí v podobě učiva. Toto dělení je chápáno pouze jako pomocné. Nelze jednotlivé oblasti od sebe oddělovat, neboť tvoří souvislý, vnitřně propojený celek. Propojení a vzájemnou návaznost hledá dítě za podpory učitele. V předškolním vzdělání se tak uplatňuje princip integrovaného přístupu, kdy je dítěti obsah učiva nabízen v přirozených souvislostech (Svobodová, 2010). Vzdělávacími oblastmi jsou:

- dítě a jeho tělo – stimulace a podpora růstu, fyzické pohody a zlepšování tělesné zdatnosti, vč. hrubé a jemné motoriky,
- dítě a jeho psychika – zahrnuje jazyk a řeč (I.), poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace (II.) a sebepojetí, city a vůle (III.),
- dítě a ten druhý – podpora vztahů dítěte k ostatním a vzájemné komunikace,
- dítě a společnost – seznámení s pravidly soužití, materiální a duchovní hodnoty,
- dítě svět – povědomí o okolním světě a dění v něm, vlivu člověka na životní prostředí (VÚP, 2017).

Princip integrovaného vzdělávání je v předškolním vzdělávání postaven na situačním učení, které využívá běžně dostupných situací, na kterých se dítě učí praktické životní souvislosti. Jiným způsobem učení je spontánní sociální učení, které vychází z přirozené nápodoby (VÚP, 2017). V tomto ohledu je tedy možná a žádoucí heterogenita věku dětí, kdy se dítě přirozeně učí z jednání druhých a osvojuje si dovednosti, jak se chovat v konkrétních situacích (př. mladší se učí od staršího, starší se lépe vyjadřuje, pomáhá mladšímu s aktivitami). Heterogenita je možná také z toho důvodu, že v předškolním vzdělávání je kladen velký důraz na individuální přístup k dítěti a jeho potřebám (Průcha, Kořátková, 2013).

Neopomenutelnou součástí RVP PV je jasné vymezení základních podmínek vycházejících z příslušných právních norem. „*RVP PV podrobněji popisuje a doplňuje další materiální, organizační, personální, psychohygienické a pedagogické podmínky, které příznivě ovlivňují, resp. Podmiňují kvalitu poskytovaného vzdělávání vymezenou a požadovanou RVP PV*“ (VÚP, 2017, s. 31). Jednotlivé podmínky jsou v RVP PV (VÚP, 2017) výtčově určeny takto:

- věcné podmínky – vnitřní a venkovní prostory, vybavení, bezpečností a hygienické normy,
- životospráva – vyváženost, pravidelnost, pobyt venku, volný pohyb, spánek,

- psychosociální podmínky – adaptace, akceptace potřeb jednotlivců, rovnocenné postavení, jasné hranice, pozitivní přístup učitele, neformální vztahy mezi dětmi a učitelem,
- organizace – denní řád (plánované aktivity vs. volná činnost), soukromí dítěte, počet dětí
- řízení mateřské školy – vymezení povinností a pravomocí zaměstnanců,
- personální a pedagogické zajištění – odborná kvalifikace, jasná pravidla, sebevzdělání, profesionální přístup, spolupráce s návaznými specializovanými službami,
- spoluúčast rodičů – oboustranná důvěra, kooperace na uspokojování potřeb dítěte, informování rodičů o prospěchu, ochrana soukromí rodiny.

S ohledem na dvouúrovňové kurikulum (viz. školní vzdělávací program, o něm pojednáváno níže) udává RVP PV mateřským školám povinnost pravidelné autoevaluace neboli vlastní přehodnocování činnosti realizované uvnitřní mateřské školy. Tato evaluace probíhá na úrovni školy či třídy a účastní se jí všichni zaměstnanci mateřské školy, popřípadě partneři školy a rodiče, aby bylo dosaženo zachování kvality, a zamezilo se případné stagnaci. Autoevaluaci lze rozlišit na jednorázovou ve stanoveném termínu podle předem připraveného plánu, kde je sledován soulad školního vzdělávacího programu s RVP PV, plnění cílů školního vzdělávacího programu, způsob zpracování a realizace obsahu vzdělávání, práci učitelů, či kvalitu podmínek vzdělávání. Nelze ovšem opomíjet ani hodnocení průběžné, které úzce souvisí s pedagogickou diagnostikou dítěte o jeho pokrocích a práci s nimi (VÚP, 2017, Průcha, Koťátková, 2013).

Novela RVP PV z roku 2017 klade ještě větší důraz na vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami. V takovém případě je zapotřebí respektovat individuální potřeby dítěte a přijímat k tomu vhodné podpůrné opatření, jež dítěti umožní jeho plnou realizaci v rámci jeho fyzických a psychických možností. Toho lze dosáhnout pouze vytvořením optimálních podmínek, využíváním vhodných vzdělávacích metod a prostředků a aplikací profesionálního přístupu učitele. Konkrétní podmínky vzdělávání dětí nejen s priznanými podpůrnými opatřeními, ale i dětem nadaných upravuje školský zákon a vyhláška č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných (VÚP, 2017).

4.1 Školní vzdělávací program

Druhou úrovní vedle státního kurikulárního dokumentu RVP PV je úroveň školní, neboli školní vzdělávací program (dále jen ŠVP). Ten je postaven na východiscích RVP PV

(jeho požadavcích, podmínkách) a je od roku 2007 povinným dokumentem státních mateřských škol (Průcha, Kořátková, 2013) a zajišťuje srovnatelnost kvality vzdělávání ve všech státních mateřských školách.

Vyjma toho, že RVP PV udává mateřským školám povinnosti o rozsahu vzdělávání a stanovuje podmínky, které musí škola splňovat (věcné podmínky, životospráva, psychosociální podmínky, autoevaluace aj.), slouží ŠVP mj. také k tomu, aby zde bylo popsáno zaměření školy, způsob a obsah vzdělávání. Podmínkou také je, aby mateřská škola co nejvíce zohledňovala své podmínky a dle toho přizpůsobila svou vizi svým možnostem (prostorové, finanční aj.), (Svobodová, 2010).

Je-li mateřská škola spojená se školou základní, je povinností obou škol mít oddělené ŠVP, za které zodpovídá ředitel. Na jeho vypracování by se však měl podílet celý pedagogický sbor, který se jím bude po jeho vyhotovení řídit, aby byly podmínky a náplň ŠVP naplňovány. ŠVP se vypracovává nejméně na dobu jednoho roku a mělo by se jednat o dokument stručný, jasný, přehledný, který podává o zaměření mateřské školy ucelený obraz (VÚP, 2017).

Obsahem školního vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání je:

- identifikační údaje o mateřské škole,
- obecná charakteristika školy,
- podmínky vzdělávání (konkrétně vymezeno v RVP PV),
- organizace vzdělávání,
- charakteristika vzdělávacího programu,
- vzdělávací obsah,
- evaluační systém (VÚP, 2017).

II. PROJEKTOVÁ ČÁST

**ZÁKLADNÍ ŠKOLA A MATEŘSKÁ ŠKOLA
MONTESSORI, NÁRODNÍ 1018, PRACHATICE**

**ŠKOLNÍ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM
pro předškolní vzdělávání**

*„Celé neuvědomělé snažení dítěte směřuje k tomu, aby se uvolněním od dospělého
a osamostatněním rozvinulo v svobodnou osobnost.“*

Maria Montessori

I. OBSAH DOKUMENTU

Identifikační údaje o škole	34
Obecná charakteristika školy	35
Podmínky předškolního vzdělávání	37
Věcné podmínky	37
Životospráva	38
Psychosociální podmínky	39
Organizace	40
Řízení mateřské školy	42
Personální a pedagogické zajištění	42
Spoluúčast rodičů	43
Organizace vzdělávání	45
Charakteristika vzdělávacího programu	46
Vzdělávací obsah	50
Evaluační systém	57
Vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí nadaných	60

II. IDENTIFIKAČNÍ ÚDAJE O ŠKOLE

Název: Mateřská škola Montessori

Adresa: Národní 1018, 383 01 Prachatice

Právní forma: Škola s právní subjektivitou, příspěvková organizace

IČ: 00 583 278

Zřizovatel školy: Město Prachatice

Ředitelka školy: Mgr. Hana Bolková, tel. 388 385 927, e-mail: zsprachatice@narodka.cz

Vedoucí učitelka: Petra Prixová, tel. 606 144 437, e-mail: petra.prixova@gmail.com

Platnost dokumentu: pro školní rok 2017/2018

Zpracovala: Petra Prixová

III. OBECNÁ CHARAKTERISTIKA ŠKOLY

- Mateřská škola Montessori je **odloučeným pracovištěm Základní školy Národní, Prachatic** s vlastní právní subjektivitou. Budova školy je rozdělena na první a druhý stupeň běžné výuky a Montessori třídy, které mají k dispozici vlastní pavilon budovy (celkem pět). O tyto prostory se dělí Montessori třídy (1. - 5. třída) s Mateřskou školou Montessori.
- Mateřská škola Montessori vznikla v roce 2013 jako zájmový útvar školy. Od září 2016 je pak školka vedena jako vedlejší činnost školy. Historie školky Montessori v Prachaticích má však hlubší kořeny, které sahají až do roku 2001. Od té doby si školka prošla velkým vývojem od koncepce, systémového nastavení až po prostory.
- Škola disponuje vlastní školní jídelnou a družinou, které však žáci mateřské školy v nynější době nevyužívají. Toto společenské vybavení je však i pro tyto děti do budoucna k dispozici.
- Kapacita Mateřské školy Montessori je **20 dětí v jedné třídě**. Škola si zakládá na věkové heterogenitě, která podporuje spolupráci dětí ve skupině a širě rozvíjí osobnostní stránku dětí. Děti se přirozeně učí dovednostem jako je naslouchání, oceňování druhých, podělení se, ale i si o pomoc bez studu požádat či ji druhému nabídnout.
- Klademe velký důraz na osobnosti pedagogů, kteří s dětmi pracují: vyžadujeme respektující způsob komunikace s dětmi, láskyplný přístup, zodpovědnost za připravené prostředí a vzdělávání v oblasti Montessori pedagogiky.
- Mateřská škola Montessori se nachází na okraji města Prachatic. V jejím blízkém okolí se nacházejí lesy a louky, kam je možnost v rámci minutové vzdálenosti docházet. V případě potřeby je možnost využít městskou linku, jenž do blízkosti škol dojíždí jednou v ranních a jednou v odpoledních hodinách.

- Mateřská škola Montessori intenzivně spolupracuje s rodiči a přáteli školy. Rodiče se aktivně spolupodílejí na rozvoji školky, ale i organizaci školních akcí. Spolupráce je vnímána jako důležitá součást pozitivního klima třídy. Partnerský přístup k rodičům tvoří opodstatněnou roli ve vývoji dětí.
- Mateřská škola pracuje podle principů, organizace **a pedagogického systému Montessori**, který naplňuje v souladu s RVP PV.

IV. Podmínky předškolního vzdělávání

Věcné podmínky

- Mateřská škola Montessori disponuje odpovídajícími **prostory dostatečné velikosti, které jsou díky velkému množství oken světlé a vzdušné**. Mateřská škola Montessori má k dispozici velkou třídu s výukovým materiálem, kuchyňský kout se stoly sloužící ke stolování, ale i běžným činnostem (např. výtvarné činnosti, pracovní činnosti). Samostatnou místnost tvoří místnost na odpočinek, kde každé dítě má na zemi položenou svou deseticentimetrovou zdravotní matraci s vlastními lůžkovinami. Výměna lůžkovin probíhá jedenkrát za čtrnáct dní a je v plné kompetenci rodičů a dětí. Tato místnost slouží pouze k odpočinku dětí. Dále má Mateřská škola Montessori k dispozici vlastní šatnu a společně s Montessori třídami Základní školy toalety odděleně pro dívky a chlapce. Ty v dnešní době neodpovídají hygienickým normám. Mateřská škola Montessori má již zpracovanou projektovou dokumentaci na přestavbu, ta však činí cca 1,5 mil. korun, kterými momentálně škola nedisponuje.
- K Základní škole a Mateřské škole Montessori v Prachaticích přináší **rozsáhlá zahrada**. Část této zahrady byla za pomoci rodičů a dětí přírodně (rok 2016) zrekonstruována a přizpůsobena venkovním aktivitám pro děti předškolního věku s environmentálními prvky. Zahrada je v Montessori pedagogice důležitou součástí, která umožňuje pobyt dětí venku a rozvoj jiných oblastí intelektu, než kterých je možno dosáhnout uvnitř (zahradničení, rozvoj pohybových aktivit, poznávání světa venku apod.). Za příznivého počasí zde mohou děti trávit čas v rámci celodenního vzdělávání, neboť vstup na zahradu tvoří samostatný vchod přímo ze třídy. K dispozici je zahradnické náčiní, dětmi pěstované byliny, jedlé ovocné keře a stromy. Děti se učí i pravidelné péči o králíka Aničku.
- Interiér třídy je vybaven materiály a pomůckami, které respektují kritéria **pro připravené prostředí v rámci Montessori pedagogiky: podporují samostatnost dětí, smyslový, jazykový, matematický a jazykový rozvoj, ale i všeobecný rozhled z oblasti**

přírodovědy, zeměpisu, dějepisu a hudební výchovy plně respektující různá senzitivní období dítěte. Preferujeme pomůcky z přírodních materiálů, dbáme na pestrost a bezpečnost. Tyto pomůcky mají v rámci třídy své stálé místo v policích, které jsou otevřené, aby přístup k pomůckám byl dostupný pro všechny věkové kategorie vč. dětí se speciálními potřebami.

- Připravené prostředí ve třídě zahrnuje pomůcky pro věkovou heterogenitu dětí. Jsou systematicky uspořádány podle jednotlivých oblastí (praktický život, smyslová výchova, jazyková výchova, matematika, rozšíření jazyka a kosmická výchova v oblasti přírodovědy, zeměpisu, lidského těla a dalších informací, uměleckých oborů). Preferujeme pomůcky, které představují opravdu reálné prostředí a skutečné činnosti při použití ergonomicky přiměřených nástrojů. Vedeme děti k dodržování pravidel v oblasti bezpečnosti, pořádku, řádu uspořádání pomůcek a zdravých vztahů mezi dětmi.
- Prostorné chodby jsou využívány pro volný pohyb dětí, ale také jako galerie jejich výtvorů a jako jeden z informačních kanálů mezi rodiči a školou. Nezanedbatelným významem chodeb je výukový prostor, který svou funkcí rozšiřuje prostor třídy. Na chodbě se děti řídí speciálními pravidly, která si vytvoří s pedagogy na začátku školního roku.

Životospráva

- V rámci Mateřské školy Montessori se snažíme o **zajištění zdravé a pestré stravy**, která odpovídá spotřebnímu koši vyhlášky 107/2005 Sb. o školním stravování.
- Obědy jsou odebírány ze Zdravé jídelny v Prachaticích, která se soustředí na vhodnou skladbu jídelníčku a využívá zdravých technologií zpracování. Jídlo si hradí rodiče. Volbu jídla provádí rodič ze dvou jídel den předem či v daný den, v případě zdravotních problémů (především alergie) ze čtyř jídel. Jídla jsou do školky pravidelně dováženy v době oběda v termo-nádobách pro zachování teploty. Děti nejsou do jídla nuceny.
- Nápoje mají děti k dispozici po celý den v dostatečném množství. Je jim volně přístupné, kdy si mohou vybrat ze studených či teplých nápojů.
- **Děti se spolupodílí na úklidu nádobí a prostoru po společném stolování** za dodržení hygienických norem a předpisů. Pracují s ergonomicky vhodným kuchyňským

náčiním, vedeme je k samostatnosti v sebeobsluze při přípravě své svačiny. Děti zde díky připravenému prostředí mají prostor pro seberealizaci, kdy se zároveň učí zodpovědnosti za své chování a nezávislosti na dospělé osobě.

- V případě příznivého i nepříznivého počasí, neohrožuje-li dítě, je **část dne trávena venku** (zahrada, louky, lesy). Jeden den v týdnu je venku strávené celé dopoledne. Navíc mají děti k dispozici venkovní terasu a přírodní zahradu, kde mohou dobrovolně trávit svůj čas v rámci vzdělávání.
- **Děti do spánku nenutíme.** K potřebě odpočinku přistupujeme s osobním respektem a dětem, které nemohou odpočívat na lůžku nabídneme další relaxační aktivity. V místnosti na odpočinek má každé dítě svůj osobní prostor (matrace s vlastním ložním prádlem a osobními věcmi).

Psychosociální podmínky

- Třída se skládá z **věkově různých skupin dětí**. Tuto heterogenitu považujeme za prospěšnou s ohledem na vzájemnou spolupráci. Děti se přirozeně učí dovednostem jako je naslouchání, oceňování druhých, podělení se, ale i si o pomoc bez studu požádat či ji druhému nabídnout. Mezi dětmi navzájem panuje **respektující přístup**, neboť dítě dokáže vidět a vnímat určitou věc i z perspektivy druhých. Tyto naučené schopnosti děti ve třídě učí samostatnosti bez větší podpory pedagoga a soudržnosti, kdy i příchod nového spolužáka bez znalostí pravidel třídy není pro děti žádnou obtíž. S jeho adaptací mu dokážou pomoci samostatně.
- Mateřská škola Montessori **respektuje tzv. senzitivní období dítěte**, která jsou nejcitlivější právě v předškolním věku. Každé dítě se snaží uspokojovat ty potřeby, rozvíjet tu část osobnosti, které nevědomě touží být uspokojovány a utvářeny. Dítě si tak vybírá didaktické pomůcky, kterými dosahuje svého záměru. K tomu dopomáhá připravené prostředí a učitel.
- Pro naši třídu jsou charakteristická **jasná pravidla**. Tato pravidla však neomezují jedince v jeho svobodě. Jedná se o pravidla, často navíc zvolená v koordinaci se samotnými dětmi na počátku školního roku, která mají dítěti vytvořit bezpečný prostor k objevování reality. Hranice jsou tak důležitým faktorem i pro nalezení vnitřní sebekontroly. Učí ho dobrým způsobům a slušnému chování. Základním pravidlem podporující tento princip je neomezování práv a prostoru

druhých. Porušování a respektování pravidel projednáváme adekvátním způsobem společně s dětmi tak, aby je dokázaly pochopit a učily se vědomě podle nich řídit své jednání.

- Základním právem naší třídy je právo na svobodu a samostatnost. Naše školka se řídí heslem Marie Montessori „*Pomoz mi, abych to dokázal sám*“. V praxi to znamená, že si dítě samostatně vybírá aktivitu na základě vlastní motivace (viz. senzitivní období), ne za účelem příkazu, a na této aktivitě i samostatně pracuje. Učitel ukázkou práce vymezuje pravidla a podněcuje dítě k další aktivitě. Potom sleduje práci dětí a jeho další rozvoj. Důležitá je pro nás samostatná práce dětí, radost z jejich objevování a experimentování.
- **Nevyvíjíme žádný nátlak na výkon**, ani nepodporujeme soutěžní prostředí. Učitel plně respektuje individualitu jednotlivých dětí. Učí dítě zodpovědnosti za své chování a přijmout důsledky svých činů.
- Jsou pro nás důležité přátelské vztahy mezi učiteli, dětmi a rodiči. Chceme vytvářet bezpečné prostředí pro všechny děti v oblasti vztahů. Každý den začíná a končí podáním ruky. Děti mají možnost oslovovat učitele křestním jménem.
- Přátelské vztahy se učitelé snaží utvářet i s rodiči dětí. Jsou pořádána pravidelná setkání, cca jednou za dva měsíce. Aktivně se také zapojují do svépomocných aktivit školky, která slouží k jejímu rozvoji. Vztahy mezi rodiči a učiteli jsou osobnějšího charakteru v přátelském duchu.

Organizace

- Poskytujeme dětem min. dvě hodiny volné práce denně pro podporu jejich koncentrace na práci a učení. Tomu je také přizpůsoben harmonogram dne. Dále je pro nás důležité poskytnout dětem dostatek času na dokončení práce dle individuálních potřeb dětí.
- Provoz Mateřské školy Montessori je **od 7 hodin do 15:30 hodin**. Režim dne je stanovený. Časy je ovšem potřeba brát orientačně s ohledem na dění ve třídě. Za harmonogram dne zodpovídá učitel.
 - 7:00 – 9:30 Práce s pomůckami
 - 8:00 – 9:00 Svačina

- 9.00 – 9:30 Společná činnost na elipse
- 9:30 - 9:55 Výuka angličtiny
- 10:00 – 12.00 Pobyť venku
- 12:00 – 13:00 Oběd
- 13:00 – 14:15 Odpočinek dětí / hra a práce předškoláků ve třídě
- 14:30 – 15:15 Svačina
- 15:00 – 15:30 Odpolední program, práce s pomůckami
- 15:30 Odchod dětí

- Setkáváme se společně s dětmi na elipse, která slouží k rovnocennému postavení dětí, společnému sdílení či diskuzi, pravidelným rituálům a komunikačním cvičením. Její linie slouží také pro pohybové cvičení. Toto cvičení je velmi fyzicky a psychicky náročné. Dítě se díky němu učí rovnováze, klidu, harmonii, ale i koncentraci pozornosti.
- Ve volném čase je dítěti dán prostor pro uspokojování vlastních potřeb formou **objevování, experimentování a práci s didaktickými pomůckami**. Dítě se svobodně může rozhodnout, zda zvolí práci ve třídě či na zahradě, kde je zajištěn kvalifikovaný dozor. Do žádné z aktivit není dítě nuceno.
- V případě příznivého i nepříznivého počasí, neohrožuje-li dítě, je **část dne trávena venku** (zahrada, louky, lesy). Jeden den v týdnu je venku strávené celé dopoledne. Navíc mají děti k dispozici venkovní terasu a přírodní zahradu, kde mohou dobrovolně trávit svůj čas v rámci výuky. Vstup sem je přímo z prostor třídy.
- Oběd a svačiny jsou pevně stanovené. Svačiny v daném týdnu zajišťuje jeden z rodičů, na samotné přípravě se účastní děti. Obědy jsou dováženy ze Zdravé jídelny v Prachaticích. Děti se spolupodílejí na přípravě stolování, ale i úklidu po společném stravování (viz. životospráva).
- Po obědě všechny děti odcházejí do samostatné místnosti, která slouží pouze pro odpočinek dětí. Je tak pevně rozdělen prostor pro práci a odpočinek. Pravidelným rituálem je četba pohádky učitelem. Poté následuje půlhodinový odpočinek. Děti s nižší potřebou spánku mohou po povinném půlhodinovém režimu využít nabídky náhradního programu s druhou průvodkyní v prostorách třídy.

Děti v předškolním věku mohou místnost opustit po přečtení pohádky a věnovat se aktivitám v rámci třídy. Děti do spánku nenutíme.

- Dítě si vyzvedává rodič nejpozději v 15.30 hodin. Děti předáváme osobám uvedeným v dokumentu „Příhláška“ nebo osobám, o kterých jsme předem informováni. Při předání dítěte jsou rodičům, příp. pověřené osobě, sděleny neodkladné záležitosti.

Řízení mateřské školy

- Za odbornou úroveň předškolního vzdělávání je zodpovědná ředitelka školy. Dle školského zákona a zákona o pedagogických pracovnících 563/2004 ve znění pozdějších předpisů o povinnosti pedagogických pracovníků se vzdělávat, vytváří podmínky a organizační zajištění chodu mateřské školy pro jeho dodržování. Přímou jí se zodpovídá vedoucí učitelka Mateřské školy Montessori.
- Za harmonogram a náplň dne se zodpovídá vedoucí učitelka, která velmi úzce spolupracuje s druhou učitelkou. Obě se pravidelně setkávají, informují se o poznatcích o dětech a plánují konkrétní vzdělávací nabídku pro děti a pro určité období, která vychází z charakteristiky vzdělávacího programu vymezeného ve vzdělávacím obsahu. Současně zohledňují aktuální potřeby, zájmy a témata, která děti zajímají.
- Mateřská škola Montessori velmi úzce spolupracuje se základní školou v oblasti digitálních technologií. Aby třída mateřské školy nemusela být vybavena těmito elektronickými přístroji, využívá vybavení školy. Toto řešení považujeme za efektivní s ohledem na případnou návaznost při přechodu z mateřské školy do školy základní. Děti si mapují a poznávají prostředí školy. Při nástupu do školy nepocítují strach ani úzkost, protože prostředí i pedagogy, ale i potřebná pravidla dobře znají a přirozeně je přijímají za své. Setkávají se při tom i se školáky, se kterými mohou spolupracovat na určitých projektech nebo se jen s nimi běžně potkávat na různých akcích. Dostává se jim tak komplexní zapojování do společnosti okolo sebe a socializace v prostředí. Děti nejen z mateřské školy, ale i ze školy základní na tento systém dobře reagují. Je vidět vzájemné učení respektu, ohleduplnosti a empatie.

Personální a pedagogické zajištění

- V Mateřské škole Montessori pracují dvě pedagogické pracovnice (průvodkyně) na plný úvazek. Obě **splňují předepsanou odbornou kvalifikaci** dle školského zákona.

Obě pracovnice též absolvovaly minimálně 300 hodinový kurz o výchově a vzdělávání metodou Montessori v ČR.

- Pedagogové mají jasně vymezená a společně vytvořená pravidla mezi sebou. Jejich hlavním cílem je připravit podnětné prostředí pro učení pro všechny vývojové skupiny dětí, respektují individuální potřeby každého dítěte, podporují děti v samostatnosti a aktivitě, učí dítě volbě a svobodě s dodržováním společných pravidel, vedou děti k vlastnímu sebehodnocení a kritickému posouzení vlastní práce..
- Klademe důraz na – **trpělivost, laskavost, empatii, důslednost** v přístupu pedagogů k dětem. Od pedagogů očekáváme neustálou práci na svém sebezdokonalování a odborná profesionalitu.
- Mateřská škola Montessori spolupracuje s odbornými návaznými službami. Úzká spolupráce je navázána se Základní školou Národní, logopedickou klinikou či učitelkou na cizí jazyk, která do třídy pravidelně dochází.
- Učitelé se průběžně vzdělávají v rámci dalšího vzdělávání pedagogů formou školení, seminářů, pracovních dílen, přednášek, ale také samostudiem k různému výukovému tématu či na základě doporučení.

Spoluúčast rodičů

- Pedagog vytváří prostředí pro komunikaci rodiny a školy a **podporuje vzájemnou spolupráci**. Rodiče se aktivně podílejí na chodu školky, či jejím rozvoji svépomocí (využití různých povolání, zájmů rodičů k případným úpravám). Projevili-li rodiče (širší rodina) zájem, mohou se účastnit různých programů podle svého zájmu (př. narozeninová oslava dítěte, třídní masopust, společný výlet apod.).
- Vedoucí učitelka **pravidelně informuje rodiče** o chodu třídy, náplni výuky apod. formou osobní konzultace při předávání dítěte (možnost zastoupení druhé průvodkyně), pravidelné e-mailové korespondence a zasíláním fotodokumentace. Rodičům jsou k dispozici také informační a výtvarné nástěnky a tabule, kde se mohou dozvědět zajímavé informace, plánované akce či vidět tvorbu dětí.
- Pro rodiče a širší rodiny jsou pořádána setkávání. Náplní jsou diskuze, **přátelská setkání**, aktivní podílení se na předem domluvené činnosti, či společná práce s dítětem. Pravidelně jsou zvány na odborné semináře v rámci Vzdělávacího centra Bezinka,

Prachaticice na témata výchova a vzdělání dětí, zdraví dětí aj. Rodiče také mohou volně navrhnout možné realizační změny, sdílet s námi své nápady, které jsou nejprve prodiskutovány personálním zajištěním mateřské školy, a případně je zjištěn názor ostatních rodičů.

- Je-li potřeba některou ze záležitostí týkající se chodu školky probrat s rodiči osobně, jsou předem informováni o termínu setkání včetně nastínění tématu, které bude probíráno. Toto setkání je moderované ze strany vedoucí učitelky.
- Podporujeme spolupráci s rodinou také v oblasti adaptace dítěte na školku podle individuálních potřeb dítěte po domluvě s rodiči. Dětem s obtížnou adaptací poskytujeme podporu.
- V plném rozsahu respektujeme soukromí rodiny.
- Rodiče se spolupodílejí na vyhodnocování práce Mateřské školy Montessori v rámci pravidelné autoevaluace (viz. dále).

V. Organizace vzdělávání

- Kapacita Mateřské školy Montessori je **20 dětí ve věku od tří do šesti let věku** z důvodu tzv. trojročí (0-3, 3-6, 6-9 let atd.), které se Marii Montessori osvědčilo.
- V současné době přemýšlíme o vytvoření podmínek pro vzdělávání dětí od dvou let i v rámci naší mateřské školy, jejichž docházka do mateřské školy je uzákoněna pro mateřské školy v síti škol od 1. 9. 2020.
- Všechny děti (různý věk, povaha, temperament aj.) jsou součástí jedné třídy. Uvědomíme-li si, že především v předškolních letech se dítě učí navazovat sociální kontakty, má v takto rozmanitém kolektivu možnost hovořit i s jinými, ale zároveň blízkými věkovými kategoriemi. To lze pro vývoj všech dětí považovat za obohacující. Děti se vzájemně učí úctě k druhému, ale i vzájemné pomoci. Dítě se pomocí druhým učí lépe porozumět vysvětlované látce, ale i si zvědomí, co se naučilo, že to umí aplikovat.
- Pro přijímání dětí do MŠ jsme povinni řídit se kritérii zřizovatele městem Prachatice. Naší snahou a cílem je uspokojit rodiče, kteří mají zájem vzdělávat děti podle principů Montessori systému. V nynější době není městem Prachatice dána povinnost přijímání dětí ze spádové oblasti, je tedy možno přijímat i děti i z okolních měst a obcí. Přednostní právo na školku mají pouze děti v předškolním věku vymezeném RVP PV. Přijímání dětí dvouletých bude připravováno a zakomponováno do školního programu pro školní rok 2020/21.

VI. Charakteristika vzdělávacího programu

Filosofie školy:

„Děti jsou silou, která může svět změnit k lepšímu, protože jednou budou dospělí, kteří budou rozhodovat a mohou tedy věci dělat lépe a jinak.“

Maria Montessori

Cíl naší mateřské školy:

Zprostředkovat dětem dostatečně bohaté prostředí pro poznání a učení se ve všech oblastech (tělo, psychika, sociálně, společnost a svět), v němž si dítě osvojuje žádoucí lidské hodnoty a na základě prostoru pro samostatnost si tak postupně vytváří osobnostní postoje k životu.

Co by si dítě mělo odnést z naší mateřské školy, aneb kompetence dítěte po absolvování naší mateřské školy:

- Umí se chovat k druhým lidem tak, aby jeho chování přinášelo užitek nejen jemu samotnému, ale i ostatním.
- Ocení, když udělá radost druhému člověku.
- Umí pomoci, aniž by očekávalo odměnu.
- Dokáže porozumět citům druhých.
- Respektuje osobní hranice a přání druhých lidí.
- Orientuje se ve společenských normách a pravidlech, umí je aplikovat.
- Dokáže porozumět vlastním emocím a vyrovnat se s nimi.
- Ovládá základní sebeobslužné dovednosti.
- Disponuje základním všeobecným přehledem, rozumí základním souvislostem a je motivované k učení se novým věcem.
- Uvědomuje si hodnotu lidské práce.
- Komunikuje s vrstevníky i dospělými, umí se domluvit.

Úroveň získaných kompetencí je důsledně vázána k individuálním možnostem každého jednotlivého dítěte.

- Mateřská škola Montessori v Prachaticích, jak sám název napovídá, je profilovaná na **Montessori styl výuky a přístup k dětem**. V rámci Montessori pohledu na cíle vzdělávání a výchovy dětí vedeme děti k samostatnosti, zdravému sebevědomí, poznávání světa na základě smyslových a praktických zkušeností, poskytujeme připravené prostředí pro věkově smíšenou skupinu podle vývojových potřeb s ohledem na individuální potřeby dětí. To celé probíhá zábavnou formou, převážně hrou, přesto však vzdělávacím a bezpečným způsobem.
- Preferujeme pomůcky a materiály, kde si dítě může samo stanovit obtížnost práce podle svých schopností, ale také podporujeme děti k překonávání osobních hranic a limitů. Důležité pro nás je, aby děti pracovaly na svém osobním optimu. Nepodporujeme soutěžení nebo porovnávání výkonu dětí mezi sebou.
- Dítě v naší třídě není vázáno pouze na didaktické pomůcky uvnitř třídy. **Je kladen důraz i na svět venku**, kde se snažíme s dětmi trávit poměrnou část dne (hromadně, samostatně). Také navštěvujeme muzea, divadlo, centra ekologické výchovy aj.
- **Dítě není námi do žádných aktivit nuceno**. Respektujeme individuální zájem, tempo a stanovení obtížnosti a vhodnými formami podněcujeme děti k dalšímu rozvoji.

Metody a formy vzdělávání

Metody a formy vzdělávání jsou v naší třídě odvozeny především ze **vzdělávacích oblastí Montessori pedagogiky**, která se skládá z pěti oblastí a obsahuje svůj didaktický materiál k tomu určený. Tyto respektují specifika předškolního vzdělávání, metody a formy práce vymezené RVP PV a respektují fyziologické, kognitivní, sociální i emocionální potřeby předškolních dětí. Níže vypsane aktivity jsou pouhou nabídkou konkrétních okruhů pro činnosti, nejsou jejich vyčerpávajícím výčtem.

- **Praktický život (vzdělávací oblast dle Marie Montessori)**
 - přípravná cvičení pro pohyb, koordinaci a kontrolu pohybů - přenášení židle a stolu, otevřít a zavřít dveře, nošení předmětů a koberečku, otvírání a zavírání malých předmětů, skládání ubrousků a zaplétání jako copánek, přesypání, přelévání,
 - péče o vlastní osobu - zapínací rámy, mytí rukou, čištění bot,
 - péče o prostředí – utírání prachu, zametání, mytí stolu, leštění, výzdoba a aranžování květin,

- zdvořilostní formy chování – zdravení, nabízení, gratulace, stolování,
 - konkrétní formy pohybu - chůze po linii, koordinace pohybů a soustředění.
- **Smyslová výchova (vzdělávací oblast dle Marie Montessori)**
 - zraková vnímání, sluchové vnímání, čichové vnímání, chuťové vnímání, vnímání rozměrů a tvarů (3D), hmatové vnímání, vnímání hmotnosti, vnímání teploty, vnímání tepla a chladu, povrchu.
- **Jazyková výchova (vzdělávací oblast dle Marie Montessori)**
 - grafomotorická příprava a držení tužky při práci s aktivitami praktického života a smyslovým materiálem; výtvarné aktivity,
 - psací hmatová písmena, psaní do krupice, trénink šrafování s kovovými tvary na psaní,
 - zvukové hry – aktivity pro trénink sluchového rozlišování,
 - práce abecedou ke skládání slov, sady s předměty a obrázky pro sestavování slov,
 - nabídka aktivit pro psaní na papír: opis a vlastní psaní slov vlastní sestavování malých sešitků s napsanými slovy, větami a texty k danému tématu (podle různých úrovní dětí),
 - příprava psaním – práce s hmatovými písmeny, sestavování slov z písmen abecedy – psací a tiskací, vlastní první psaní - čtení od známých hlásek k přečtení celého slova,
 - přiřazování slov (třídění slov podle obtížnosti) k předmětům a obrázkům,
 - čtení příběhů s obrázky a knih,
 - komunitní kruh – aktivní naslouchání, sdílení, respektování mluvčího, diskuse, prezentace, vypravování, otázky, organizace a plánování další práce, domlouvání dětí mezi sebou; společné sestavování pravidel; respektující komunikace pedagogů s dětmi.
- **Matematika (vzdělávací oblast dle Marie Montessori)**
 - poznávání a psaní číslic,
 - konkrétní představa množství,
 - seznámení s číselnými a dalšími symboly,
 - propojení množství a symbolů,
 - představa velkých čísel do milionu a přechod k abstrakci.

- **Kosmická výchova (vzdělávací oblast dle Marie Montessori)**
 - poznávání lidského těla,
 - orientace v dopravní výchově,
 - orientace v prostoru a času,
 - objevování a zkoumání přírody,
 - hudební materiál,
 - poznávání vesmíru,
 - Česká republika, svět.

- **Mezilidské vztahy**
 - každodenní setkávání dětí v mateřské škole, vzájemná komunikace, společné sdílení různých činností a řešení každodenních situací
 - každodenní komunikace dětí s dospělými v mateřské škole
 - úzká spolupráce mateřské školy s rodinou dítěte
 - vztah učitelů – pedagogů k dětem i k sobě navzájem
 - pravidelné návštěvy v Domově matky Vojtěchy (Domov se zvláštním režimem pro osoby s různými druhy demencí, zejména Alzheimerovou chorobou) v dvouhodinovém rozsahu dvakrát do měsíce,
 - úzká spolupráce se Základní školou Národní, Prachatice.

- **Koncentrace a vnitřní klid**
 - práce s elipsou,
 - cvičení ticha.

- **Principy Montessori pedagogiky**
 - princip věkové heterogenity,
 - princip sociální výchovy,
 - princip pohybu,
 - princip svobody a samostatnosti,
 - princip ticha a klidu,
 - princip vedení,
 - práce s chybou,
 - princip normalizace,
 - princip připraveného prostředí.

VII. Vzdělávací obsah

Naše mateřská škola nabízí dětem bohatou autentickou vzdělávací nabídku, respektující integrované vzdělávání vymezené RVPPV. Podporujeme samostatnou práci a výběr dětí v rámci připraveného prostředí a s ohledem na další zájmy a potřeby dítěte, pokud je to pro jeho rozvoj vhodné.

Vzdělávací obsah naší mateřské školy včetně dílčích specifických cílů v jednotlivých oblastech vzdělávání dětí uvádíme formou přehledného grafického znázornění.

DÍTĚ A JEHO TĚLO	
Dílčí vzdělávací cíle (RVP)	Způsob naplnění
Uvědomění si vlastního těla.	<div style="display: flex; flex-direction: column; align-items: center; justify-content: center;"> <div style="border: 1px solid green; padding: 5px; margin-bottom: 20px;">Praktický život</div> <div style="border: 1px solid purple; padding: 5px; margin-bottom: 20px;">Principy Montessori pedagogiky</div> <div style="border: 1px solid green; padding: 5px; margin-bottom: 20px;">Smyslový materiál</div> <div style="border: 1px solid purple; padding: 5px; margin-bottom: 20px;">Kosmická výchova</div> <div style="border: 1px solid green; padding: 5px;">Koncentrace a vnitřní klid</div> </div>
Rozvoj pohybových schopností a zdokonalování dovedností v oblasti hrubé i jemné motoriky, ovládnutí pohybového aparátu a tělesných funkcí.	
Rozvoj a užívání všech smyslů.	
Rozvoj fyzické i psychické zdatnosti.	
Osvojení si věku přiměřených praktických dovedností.	
Osvojení si poznatků o těle a jeho zdraví, o pohybových činnostech a jejich kvalitě.	
Osvojení si poznatků a dovedností důležitých k podpoře zdraví, bezpečí, osobní pohody i pohody prostředí.	
Vytváření zdravých životních návyků a postojů jako základů zdravého životního stylu.	

DÍTĚ A JEHO PSYCHIKA I.	
Jazyk a řeč	
Dílčí vzdělávací cíle (RVP)	Způsob naplnění
Rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností receptivních (vnímání, naslouchání, porozumění) i produktivních (výslovnosti, vytváření pojmů, mluvního projevu, vyjadřování).	<p>Praktický život</p> <p>Smyslový materiál</p> <p>Kosmická výchova</p> <p>Jazyk</p>
Rozvoj komunikativních dovedností (verbálních i neverbálních) a kultivovaného projevu.	
Osvojení si některých poznatků a dovedností, které předcházejí čtení i psaní, rozvoj zájmu o psanou podobu jazyka i další formy sdělení verbální i neverbální (výtvarné, hudební, pohybové, dramatické).	

DÍTĚ A JEHO PSYCHIKA II.	
Poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace	
Dílčí vzdělávací cíle (RVP)	Způsob naplnění
Rozvoj, zpřesňování a kultivace smyslového vnímání, přechod od konkrétně názorného myšlení k myšlení slovně-logickému (pojmovému), rozvoj paměti a pozornosti, přechod od bezděčných forem těchto funkcí k úmyslným, rozvoj a kultivace představivosti a fantazie.	<p>Praktický život</p> <p>Principy Montessori pedagogiky</p> <p>Smyslový materiál</p> <p>Jazyk</p> <p>Matematika</p> <p>Kosmická výchova</p>
Rozvoj tvořivosti (tvořivého myšlení, řešení problémů, tvořivého sebevyjádření).	
Posilování přirozených poznávacích citů (zvědavosti, zájmu, radosti z objevování apod.).	
Vytváření pozitivního vztahu k intelektuálním činnostem a k učení, podpora a rozvoj zájmu o učení.	
Osvojení si elementárních poznatků o znakových systémech a jejich funkci (abeceda, čísla).	
Vytváření základů pro práci s informacemi.	

DÍTĚ A JEHO PSYCHIKA III.	
Sebepojetí, city a vůle	
Dílčí vzdělávací cíle (RVP)	Způsob naplnění
Poznávání sebe sama, rozvoj pozitivních citů ve vztahu k sobě (uvědomění si vlastní identity, získání sebevědomí, sebedůvěry, osobní spokojenosti).	<div style="display: flex; flex-direction: column; align-items: center; justify-content: center;"> <div style="border: 1px solid purple; padding: 5px; margin-bottom: 10px;">Principy Montessori pedagogiky</div> <div style="border: 1px solid green; padding: 5px; margin-bottom: 10px;">Kosmická výchova</div> <div style="border: 1px solid purple; padding: 5px; margin-bottom: 10px;">Koncentrace a vnitřní klid</div> <div style="border: 1px solid green; padding: 5px; margin-bottom: 10px;">Mezilidské vztahy</div> <div style="border: 1px solid purple; padding: 5px;">Spolupráce s rodiči</div> </div>
Získání relativní citové samostatnosti.	
Rozvoj schopností sebeovládání.	
Rozvoj schopnosti citové vztahy vytvářet, rozvíjet je a city prožívat.	
Rozvoj poznatků, schopností a dovedností umožňujících pocity, získané dojmy a prožitky vyjádřit.	
Rozvoj a kultivace mravního i estetického vnímání, cítění a prožívání.	
Získání schopnosti záměrně řídit svoje chování a ovlivňovat vlastní situaci.	

DÍTĚ A TEN DRUHÝ	
Dílčí vzdělávací cíle (RVP)	Způsob naplnění
Seznamování s pravidly chování ve vztahu k druhému.	<div style="display: flex; flex-direction: column; align-items: center; justify-content: center;"> <div style="border: 1px solid purple; padding: 5px; margin-bottom: 10px;">Principy Montessori pedagogiky</div> <div style="border: 1px solid green; padding: 5px; margin-bottom: 10px;">Kosmická výchova</div> <div style="border: 1px solid purple; padding: 5px; margin-bottom: 10px;">Koncentrace a vnitřní klid</div> <div style="border: 1px solid green; padding: 5px;">Jazyk</div> </div>
Osvojení si elementárních poznatků, schopností a dovedností důležitých pro navazování a rozvíjení vztahů dítěte k druhým lidem.	
Posilování prosociálního chování ve vztahu k ostatním lidem (v rodině, v mateřské škole, v dětské herní skupině apod.).	
Vytváření prosociálních postojů (rozvoj sociální citlivosti, tolerance, respektu, přizpůsobivosti apod.).	
Rozvoj interaktivních a komunikativních dovedností verbálních i neverbálních.	
Rozvoj kooperativních dovedností.	
Ochrana osobního soukromí a bezpečí ve vztazích s druhými dětmi i dospělými.	

DÍTĚ A SPOLEČNOST	
Dílčí vzdělávací cíle (RVP)	Způsob naplnění
Poznávání pravidel společenského soužití a jejich spoluvytváření v rámci přirozeného sociokulturního prostředí, porozumění základním projevům neverbální komunikace obvyklým v tomto prostředí.	<div style="border: 1px solid purple; padding: 5px; margin: 10px auto; width: 150px; text-align: center;">Principy Montessori pedagogiky</div> <div style="border: 1px solid green; padding: 5px; margin: 10px auto; width: 100px; text-align: center;">Kosmická výchova</div> <div style="border: 1px solid purple; padding: 5px; margin: 10px auto; width: 120px; text-align: center;">Koncentrace a vnitřní klid</div> <div style="border: 1px solid green; padding: 5px; margin: 10px auto; width: 80px; text-align: center;">Jazyk</div> <div style="border: 1px solid purple; padding: 5px; margin: 10px auto; width: 120px; text-align: center;">Mezilidské vztahy</div> <div style="border: 1px solid green; padding: 5px; margin: 10px auto; width: 130px; text-align: center;">Spolupráce s rodiči</div>
Rozvoj schopnosti žít ve společenství ostatních lidí (spolupracovat, spolupodílet se), přináležet k tomuto společenství (ke třídě, k rodině, k ostatním dětem) a vnímat a přijímat základní hodnoty v tomto společenství uznávané.	
Rozvoj základních kulturně společenských postojů, návyků a dovedností dítěte, rozvoj schopnosti projevat se autenticky, chovat se autonomně, prosociálně a aktivně se přizpůsobovat společenskému prostředí a zvládat jeho změny.	
Vytvoření povědomí o mezilidských morálních hodnotách.	
Seznamování se světem lidí, kultury a umění, osvojení si základních poznatků o prostředí, v němž dítě žije.	
Vytváření povědomí o existenci ostatních kultur a národností.	
Vytvoření základů aktivních postojů ke světu, k životu, pozitivních vztahů ke kultuře a umění, rozvoj dovedností umožňujících tyto vztahy a postoje vyjadřovat a projevat.	
Rozvoj společenského i estetického vkusu.	

DÍTĚ A SVĚT	
Dílčí vzdělávací cíle (RVP)	Způsob naplnění
Seznamování s místem a prostředím, ve kterém dítě žije, a vytváření pozitivního vztahu k němu.	<div style="display: flex; flex-direction: column; align-items: center; justify-content: center; gap: 20px;"> <div style="border: 1px solid purple; padding: 5px;">Praktický život</div> <div style="border: 1px solid green; padding: 5px;">Principy Montessori pedagogiky</div> <div style="border: 1px solid purple; padding: 5px;">Kosmická výchova</div> <div style="border: 1px solid green; padding: 5px;">Jazyk</div> </div>
Vytváření elementárního povědomí o širším přírodním, kulturním i technickém prostředí, o jejich rozmanitosti, vývoji a neustálých proměnách.	
Poznávání jiných kultur.	
Pochopení, že změny způsobené lidskou činností mohou prostředí chránit a zlepšovat, ale také poškozovat a ničit.	
Osvojení si poznatků a dovedností potřebných k vykonávání jednoduchých činností v péči o okolí při spoluvytváření zdravého a bezpečného prostředí a k ochraně dítěte před jeho nebezpečnými vlivy.	
Rozvoj úcty k životu ve všech jeho formách.	
Rozvoj schopnosti přizpůsobovat se podmínkám vnějšího prostředí i jeho změnám.	
Vytvoření povědomí o vlastní sounáležitosti se světem, s živou a neživou přírodou, lidmi, společností, planetou Zemí.	

Vzdělávací obsah naší mateřské školy je konkretizován v 7 integrovaných blocích, které jsou současně a průběžně naplňovány formou individuálních i společných řízených činností v průběhu celého školního roku a respektují všechny výše uvedené dílčí cíle:

▪ **I. BLOK: Co já všechno dovedu... (Praktický život)**

V průběhu celého školního roku si budou děti rozvíjet a zdokonalovat dovednosti v oblasti hrubé i jemné motoriky, jemné a tiché manipulace s předměty, koordinace a kontroly pohybu, koordinace ruky – oka. Dítě se bude učit kontrole chyb, sebeobsluze, péči o prostředí, ale i o druhé prostřednictvím praktických činností, společných i individuálních her, sezónních činností, experimentů, řešením a reflektováním každodenních situací v mateřské škole, vyhodnocováním osobních pokroků atd.

▪ **II. BLOK: Vidím, slyším, cítím, chutnám, dotýkám se... (Smyslová výchova)**

V průběhu jednotlivých ročních období budou činnosti zaměřeny na vnímání všemi smysly, rozlišování barev, velikostí, zvuků, vůní, chutí, materiálů, teplot, posilována zraková a sluchová diference, orientace v prostoru, audiomotorická koordinace, vizuomotorika, vnímání sebe i ostatních.

▪ **III. BLOK: Mluvím, domluvím se, chci číst a psát... (Jazyková výchova)**

Každodenní život v mateřské škole bude doprovázet vyprávění, sdílení, naslouchání, domlouvání se, setkávání s pohádkami a příběhy, s knížkami, s říkadly, básničkami, rozpočítadly, lidovými zvyky, příslovími a pranostikami. Bude rozvíjena grafomotorika, správné držení tužky a základní mechanismus psaní, který je potřebný pro další vzdělání a rozvoj myšlení. Partnerskou komunikací mezi učitelem a dětmi a dětmi navzájem si děti rozšíří slovní zásobu, naučí se pravidlům povídání ve skupině a řešení problémových situací. Děti se též seznámí se základy angličtiny.

▪ **IV. BLOK: Jedna dva tři čtyři pět, prozkoumáme všechno hned... (Matematika)**

Od podzimu do léta bude rozvíjena matematická pregramotnost. Děti se naučí rozlišovat pojmy velikosti a hmotnosti (velký, malý, dlouhý, krátký, lehký, těžký), řadit předměty podle velikosti, tvořit obrysy základních geometrických tvarů a rozpoznávat je. Dítě bude schopno přiřadit předměty dle daného kritéria (barvy, tvaru, velikosti), bude ovládat jednoduché úvahy, úlohy, hádanky. Porozumí časoprostorovým pojmům (dole, nahoře, uvnitř, vně, dříve, později). Dítě si prožije množství (kvantitu), vyjádří množství, spojí si množství se správnými pojmy. Naučí se číst čísla, která potřebuje v desítkové soustavě, naučí se pořadí číslic a symbolů, dokáže spojit množství a symboly, poznat rozdíl.

▪ **V. BLOK: Jen si, lidi, všimněte, co je všechno na světě... (Kosmická výchova)**

V průběhu celého roku budou děti v mateřské škole žít v sepětí s přírodou a jejími proměnami od podzimu do léta. Děti se seznámí se znaky ročních období, sezonními pracemi, zvyky, tradicemi jednotlivých ročních období. Bude jim přiblížen i vývoj života na naší planetě, ve vesmíru. Vše v souvislosti s vývojem člověka (lidské tělo) v souladu s prostředím (rostliny, živočichové). Děti budou moci poznat jiné kultury a rysy s ní spojené (rituály, zvyky, obyčeje, hudební materiál, umění aj.).

▪ **VI. BLOK: Jen si, lidi, všimněte, že nejste sami na světě... (Mezilidské vztahy)**

Děti se v průběhu celého školního roku budou učit životu ve společnosti lidí se všemi jeho pravidly formou hry, spolupráce. Dítě si osvojí základní principy a zásady slušného chování. Bude se učit interakci s druhými (souhlasná, nesouhlasná, navázání kontaktu) a přijímání odpovědnosti za své činy. Dítě se seznámí s obsahem pojmu prosociálního chování a začlenění dětí, dospělých se speciálními potřebami.

▪ **VII. BLOK: Není kam se hnát, zůstaň chvíli stát ... (Koncentrace a klid)**

Během každého dne v průběhu celého roku bude pozornost zaměřena na rozvoj soustředění, vnitřní a vnější rovnováhy, která se bude přímo projevat na psychické vyrovnanosti dítěte. Dítě se této rovnováhy bude učit koncentrovanou pozorností, chůzí po linii, harmonií a tichem ve třídě, dostatkem času na dokončení činnosti. Dítě bude mít dostatek prostoru věnovat se vnímání vlastního já, vlastní identitě a hledání pravdy.

VIII. Evaluační systém

Mateřská škola Montessori pravidelně hodnotí a přehodnocuje svou činnost. Této evaluace se účastní děti, rodiče, učitelé, případně paní ředitelka. Cílem evaluace je zajištění kvality a rozvoj školky. Za sběr dat a jeho vyhodnocení zodpovídají učitelé, které se zodpovídají paní ředitelce.

Evaluace probíhá v naší školce těmito způsoby:

- **Evaluace prováděná s dětmi**
 - v průběhu aktivit, po jejich skončení, zpětně, na konci školního roku,
 - různé formy získání informací – rozhovor, diskuze, výtvarné zmapování, volné asociace, práce s mimikou a gestikulací apod.
 - Těší se do školky? Na co nejvíce se těší? Na co se naopak netěší?
 - Co by ve školce změnilo, kdyby mohly?
 - Jak hodnotí stravování? (svačiny, obědy, pitný režim)
 - Co zajímavého se dozvěděly, co je zaujalo? Je něco, co by ještě chtěly vědět?
 - Daří se dodržovat hranice a stanovená pravidla?

- **Evaluace s rodiči**
 - v rámci předání dítěte, e-mailová korespondence, společná setkání, dotazník.
 - Těší se děti do školky? Na co nejvíce se těší? Na co se naopak netěší?
 - Jak hodnotí stravování? (svačiny, obědy, pitný režim, cenu obědů, přípravu svačin zajišťované rodiči apod.)
 - Jak dítě hovoří o školce (aktivity, zázemí, kolektiv) doma?
 - Jsou spokojeni s otevírací dobou mateřské školy?
 - Mají zájem o více společných akcí a vzdělávacích seminářů? Jsou pro ně tato setkání zajímavá? Co by ocenili v této oblasti?
 - Mají rodiče nějaké nápady ke zlepšení chodu školky?

- Jak hodnotí přístup a práci učitelů?
- **Evaluace pedagogů**
 - Průběžné sledování vývoje jednotlivých dětí – sdílení názorů mezi učiteli navzájem, informování rodičů.
 - Sledování společného stravování a předání zpětných vazeb rodičům (co dítěti z jídel chutná, zda v daný den jedlo, zda pilo atd.).
 - Zapojování rodičů do společných aktivit (akce, svépomocné skupiny).
 - Průběžný příjem zpětných vazeb ze strany rodičů a veřejnosti.
 - Vyhodnocení aktuální situace a případná změna programu.
 - Otevřené zhodnocení aktivity / dne.
 - Zhodnocení naplňování RVP PV dvakrát ročně a jeho aktualizace.
- **Evaluace pedagoga v rámci školy**
 - V průběhu celého školního roku si učitelé předávají zpětnou vazbu navzájem (rozbor situací, příprava na aktivity, reagování dítěte na učitele aj.).
 - Jednou za půl roku je evaluaci pedagoga ze strany kolegů navzájem vyhrazen prostor pro osobní evaluaci pod moderovanou diskuzí ze strany ředitele školy.
 - Evaluace učitelů na základě hospitace a pedagogických rad.
 - Jednou ročně vypracovává pedagogický pracovník písemně sebehodnocení své práce, které předá řediteli školy, a toto hodnocení spolu probírají.
 - Jednou ročně podává ucelenou zpětnou vazbu k jednotlivým učitelům vč. jejich profesního vývoje ředitel školy.
- **Evaluace podmínek pro vzdělávání**
 - Vyhodnocení konkrétní činnosti, výsledků hry jedinců či skupiny provádí učitelky s dětmi průběžně.
 - Podmínky a kvalitu výsledků práce v rámci třídy vyhodnocují učitelky v průběhu celého školního roku.
 - Hodnocení chování dětí i celé skupiny, individuální rozvoj a relativní posun dítěte hodnotí učitelky jednou za čtvrtletí školního roku.
 - Evaluaci jednotlivých integrovaných bloků, jejich průběh a výsledky provádějí učitelky průběžně, nejpozději však jednou za dva měsíce.

- Kontrolu třídní dokumentace provádí ředitelka školy jedenkrát týdně.
- Kvalitu a efektivnost vzdělávacího procesu provádí ředitelka školy ve spolupráci s pedagogickými pracovníky mateřské školy v rámci pedagogických porad v lednu a červnu.
- Věcné a psychosociální podmínky vyhodnocuje ředitelka ve spolupráci s učitelkami průběžně. Přínosná je spoluúčast rodičů, případné ohlasy zvenčí na fungování školy.
- Na závěr školního roku provádí vyhodnocení ŠVP a jeho obsahu učitelky pod dohledem ředitelky školy.
- Na závěr školního roku je učiteli vypracována závěrečná zpráva o průběhu a plnění ŠVP (jednotlivé body), ze kterých vyplývají závěry a opatření do dalšího školního roku.

IX. Vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí nadaných

Dítě se speciálními vzdělávacími potřebami definuje RVP PV (VÚP, 2017, s. 35) jako "dítě, které k naplnění svých vzdělávacích možností nebo k uplatnění a užívání svých práv na rovnoprávném základě s ostatními potřebuje poskytnutí podpurných opatření" ... Při vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami je třeba jejich naplňování přizpůsobovat tak, aby maximálně vyhovovalo dětem, jejich potřebám i možnostem. Snahou pedagogů je – stejně jako ve vzdělávání dětí, které speciální vzdělávací potřeby nemají – vytvoření optimálních podmínek k rozvoji osobnosti každého dítěte, k učení i ke komunikaci s ostatními a pomoci mu, aby dosáhlo co největší samostatnosti."

Historie Montessori pedagogiky spadá až na počátek 20. století, kdy Maria Montessori otevřela svou první mateřskou školu, Dům dětí, určenou pro sociálně slabé. Montessori pedagogika tak neklade rozdíly mezi jednotlivými dětmi. Plně respektuje jejich individualitu a klade důraz na svobodný rozvoj dítěte skrze samostatnou činnost. Je tedy možno říci, že vytváří podmínky jak pro děti se speciálními potřebami, tak pro vzdělávání dětí nadaných.

Podmínky pro vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí nadaných:

- Respektuje potřeby dětí.
- Otevřená třída, dostupné police, prostor.
- Nízký počet dětí ve třídě umožňuje zaměření na individualitu dítěte.
- Spolupráce s rodiči, školním psychologem a PPP Prachatice.
- Empatický přístup, přátelské a bezpečné klima.
- Spolupráce s logopedem.
- Pestrá nabídka pomůcek (rozvoj potenciálu nadaných dětí), spolupráce se školou
- Vzdělávání pedagogů.
- Pro děti se speciálními potřebami vytvořen plán pedagogické podpory, popř. individuální plán ve spolupráci s odborníkem, schválený rodičem a ředitelkou školy.

ZÁVĚR

Ve své bakalářské práci jsem se věnovala jedné z podmínek Školského zákona pro vznik mateřské školy a její zapsání do rejstříku škol. Konkrétně se jedná o školní vzdělávací program, který je pro všechny mateřské školy povinným kurikulárním dokumentem. Aby plně respektoval principy Montessori pedagogiky, uvedla jsem jejich znění a zákonitosti Montessori pedagogiky do teoretické části, aby bylo zřejmé jejich uplatnění v tomto dokumentu.

Školní vzdělávací program pro Mateřskou školu Montessori lze využít v plném znění. Při jeho aplikaci je však zapotřebí doplnit souběžné dokumenty související se školním vzdělávacím programem. Konkrétně se jedná o dotazníky v rámci evaluace či záznamový arch pro vývoj dětí, který je cenným materiálem, který si Montessori instituce střeží a není tak možné jej zde ani zveřejnit.

LITERATURA

- ČÁP, J., MAREŠ, J. (2001). Psychologie pro učitele. Praha: Portál. ISBN: 80-7178-463-X
- HEILAND, H. (1991). Maria Montessori: mit Selbstzeugnissen und Bilddokumenten. Hamburg: Rowohlt.
- HILLEBRANDOVÁ, V. (2004). Ticho, klid, láska a harmonie.
- HILLEBRANDOVÁ, V. (2011). Kosmická výchova. Nevydáno (interní skripta pro 23. kurz, Diplomový kurz Montessori pedagogiky v Praze). Praha: Společnost Montessori, z.s.
- KRAMER, R. (1995). Maria Montessori: Leben und Werk einer green Frau. Frankfurt am Main: Fischer Taschenbuch Verlag.
- KOPŘIVA, P., NOVÁČKOVÁ, J., A KOL. (2008). Respektovat a být respektován. Kroměříž: Pavel Kopřiva – Spirála. ISBN: 978-80-904030-0-0
- MATĚJČEK, Z. (2005). Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte. Praha: Grada. ISBN 80-247-0870-1
- MERTIN, V., GILLERNOVÁ, I. (eds.). (2010). Psychologie pro učitelky mateřské školy. Praha: Portál. ISBN: 978-80-7367-627-8
- MONTESSORI, M. (1998). Tajuplné dětství. Praha: SPS – nakladatelství světových pedagogických směrů. ISBN: 80-86-189-00-7
- MONTESSORI, M. (2001). Objevování dítěte. Praha: SPS – nakladatelství světových pedagogických směrů. ISBN: 80-86-189-0-5
- MONTESSORI, M. (2003). Absorbující mysl. Praha: SPS – nakladatelství světových pedagogických směrů. ISBN: 80-86-189-02-3
- MONTESSORI, Z.S. (2012). Nevydáno (interní skripta pro 23. kurz, Diplomový kurz Montessori pedagogiky v Praze). Praha: Společnost Montessori, z.s.
- OPRAVILOVÁ, E., GEBHARTOVÁ, V. (2011). Rok v mateřské škole. Praha: Portál. ISBN: 978-80-7367-703-9
- PRŮCHA, J. (1996). Alternativní školy. Praha: Portál.
- PRŮCHA, J., KOŽÁTKOVÁ, S. (2013). Předškolní pedagogika. Praha: Portál. ISBN: 978-80-262-0495-4
- RANDÁKOVÁ, K. (2012). Informační materiál pro účastníky kurzu. Praha: Společnost Montessori, z.s.
- RÝDL, K. (1994). Alternativní pedagogické hnutí v současné společnosti. Brno: Marek Zeman, autor nákladem vlastním. ISBN 80 900035-8-3

RÝDL, K. (2007). Metoda Montessori pro naše dítě. Inspirace pro rodiče a zájemce. Pardubice: Univerzita Pardubice.

SVOBODOVÁ, E. a kol. (2010). Vzdělávání v mateřské škole: školní a třídní vzdělávací program. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-774-9

ŠANCE (2013a). ...pro rodiče Šance Montessori. Informační materiál. Praha: Společnost Montessori, z.s.

ŠANCE (2013b). Publikace o projektu Šance Montessori. Informační materiál. Praha: Společnost Montessori, z.s.

VÁGNEROVÁ, M. (2014). Vývojová psychologie: dětství a dospívání. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-2153-1

VÚP (2017). Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (úplné znění k 1. září 2017) [on-line]. [cit. 2016-12-03]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/file/776/>